Mežotnes muižas parks

1

L.nr. 6000

Mežotnes pagasts
Bauskas rajons

5.

Adrese	Objekts	Šifrs
Bauskas raj., Mežotnes pagasts	**Mežotnes muižas parks**	

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. 8212 –

4 III

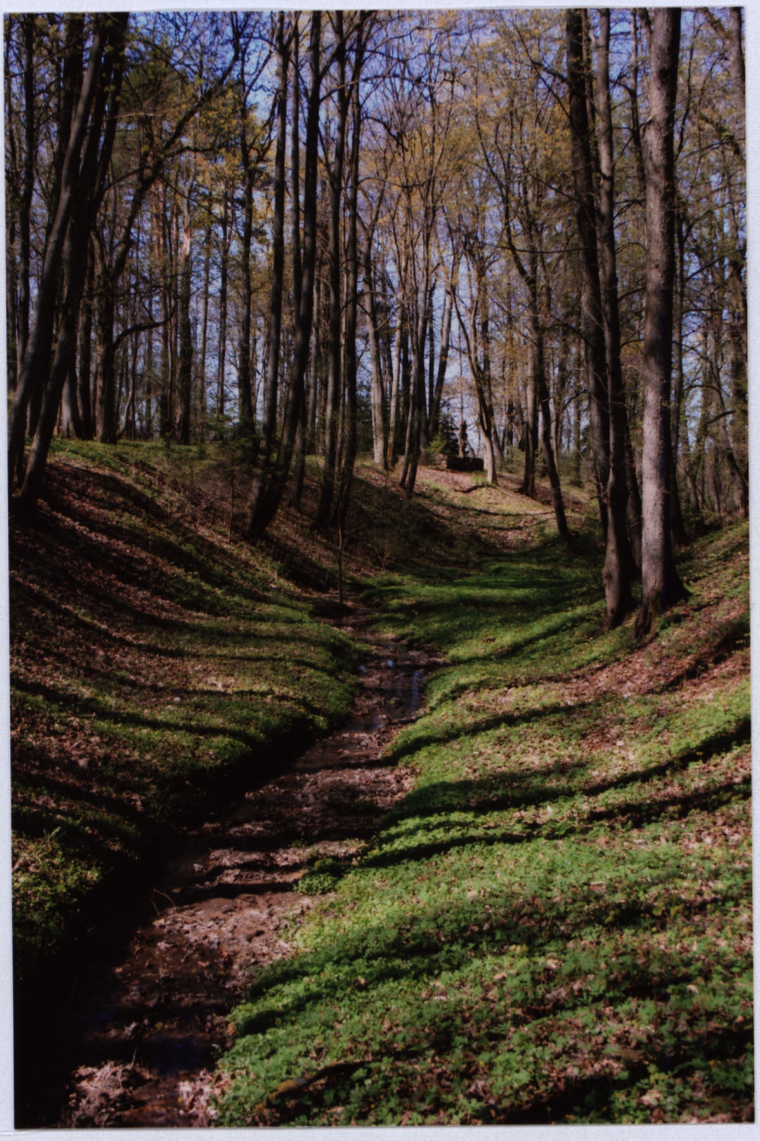

Apsekoja: arh. J. Zilgalvis
Foto: J. Zilgalvis, 2007.g. (~~CD "Parki"~~)
Noformēja: L. Grīnberga, 07.2007.

Adrese	Objekts	Šifrs
Bauskas raj., Mežotnes pagasts	**Mežotnes muižas parks**	

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. 8212 - 4



Apsekoja: arh. J. Zilgalvis
Foto: J. Zilgalvis, 2007.g. (~~CD "Parki"~~)
Noformēja: L. Grīnberga, 07.2007.

Adrese	Objekts	Šifrs
Bauskas raj., Mežotnes pagasts	**Mežotnes muižas parks**	

VKPAI Pieminekļu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. 8212 - 4



Apsekoja: arh. J. Zilgalvis
Foto: J. Zilgalvis, 2007.g. (~~CD "Parki"~~)
Noformēja: L. Grīnberga, 07.2007.

Adrese	Objekts	Šifrs
Bauskas raj., Mežotnes pagasts	**Mežotnes muižas parks**	

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. 8212 - 4



Apsekoja: arh. J. Zilgalvis
Foto: J. Zilgalvis, 2007.g. (~~CD "Parki"~~)
Noformēja: L. Grīnberga, 07.2007.

VKPAI Piemineklu dokumentācijas centrs
Dokumentu fonds
Inv. Nr. 74532

4
III

LATVIJAS REPUBLIKA
VALSTS KULTŪRAS PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJA

M. PILS IELĀ 19, LV-1050, RĪGĀ, TEL: 7229272, FAKSS: 7223808

APSEKOŠANAS AKTS Nr. 34.
par kultūras pieminekļa aizsardzības stāvokli

2004. gada "13." jūlijā

Mēs, apakšā parakstījušies Bauskas raj. kult. piem. aizs. inspektore M. Putniņa

sastādījām šo aktu par to, ka šajā datumā veicām valsts nozīmes kultūras pieminekļa - Mežotnes pils parka (valsts aizsardzības Nr. 6177.) aizsardzības stāvokļa pārbaudi.

Pieminekļa īpašnieks (valdītājs) vai izmantotājs Valsts nekustamā īpašuma aģentūra.

Pieminekļa apskates rezultātā konstatējām:

Parkā cērīkota drenāža. Labā stāvoklī, kopts.

Apsekošanas akts sastādīts divos eksemplāros: viens eksemplārs nodots kultūras pieminekļa īpašniekam (valdītājam) vai izmantotājam, otrs – Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijai.

Paraksti: M. Put.

Asarts 12-2000-1.doc

MKPZPP arhīvs
INV. Nr. 28942
8279-4

3.4

PSRS KULTŪRAS MINISTRIJA

4.3.56. - 10.0.3. 4
indekss

PSRS VĒSTURES UN KULTŪRAS PIEMINEKĻI

LATVIJAS PSR Kultūras ministrijas Muzeju un kultūras pieminekļu [illegible] padome

(republikāniskās pieminekļu aizsardzības organizācijas nosaukums)

PASE

I PIEMINEKĻA NOSAUKUMS Kapa piemineklis A. F. Zalcmanim

II PIEMINEKĻA TIPS

arheoloģijas	vēstures	arhitektūras	mākslas
			+

III PIEMINEKĻA DATĒJUMS
(vai vēsturiskā notikuma datums, ar kuru saistīta pieminekļa rašanās — vēstures pieminekļiem)

1826. g.

IV PIEMINEKĻA ADRESE (atrašanās vieta) Bauskas raj., Mežotnes ciems
(rajons, pilsēta, ciema padome,

Mežotnes pils parkā
apdzīvota vieta, piebraucamie ceļi)

V PAŠREIZĒJĀ IZMANTOŠANA

sākotnējā	kultūrizglītības iestādes	tūrisma un ekskurs. obj.	ārstniecības iestādes	dzīvojamās telpas	saimniecisk. vajadzībām	netiek izmantots
+	muzejs bibliotēka klubs skola		slimnīca sanatorija atpūtas nams		tirdzn. rūpniec. nolikt.	

PIELIKUMI:

kopskata fotouzņēmums —

fragmentu fotouzņēmumi —

ģenplāns —

uzmērījumi: plāns —

fasādes —

griezumi —

aizsardzības zonas —

shematiskais plāns —

a)
- arheoloģijas pieminekļiem — to rašanās vēsture, kas un kad veicis izpēti un izrakumus, kolekciju glabāšanas vieta;
- vēstures pieminekļiem — to rašanās vēsture, īss notikumu un personu raksturojums, sakarā ar ko objekts ieguvis pieminekļa nozīmi;
- arhitektūras un mākslas pieminekļiem — autors, būvētājs, pasūtītājs, tapšanas vēsture.

Andreass fon Zalcmanis (Andreas von Salzmann) - (1777-1815) - Krievijas armijas artilērijas virsnieks, 1812.g. Tēvijas kara dalībnieks.

b) pārbūves, kas izmainījušas pieminekļa sākotnējo izskatu.

Sākotnēji piemineklis atradies pie A. F. Zalcmaņa kapa Mežotnes baznīcas kapos. Uz Mežotnes pils parku pārvietots sakarā ar kapu izdemolēšanu

c) restaurācijas darbi (to vispārējs raksturojums, laiks, autors, dokumentācijas glabāšanas vieta).

VII PIEMINEKĻA APRAKSTS

a)
- arheoloģijas piemineklim — kultūras slāņa raksturs, svarīgākie atradumi;
- vēstures pieminekļiem — raksturojums, memoriālās plāksnes uzstādīšanas laiks un teksts;
- arhitektūras pieminekļiem — plānojuma, kompozīcijas, telpiskās struktūras un konstrukciju galvenās īpatnības, interjera un fasāžu dekora raksturs, gleznojumi, skulpturālie veidojumi, lietišķās mākslas priekšmeti, celtniecības materiāli, galvenie izmēri;
- mākslas pieminekļiem — kompozīcijas un kolorīta risinājuma galvenās īpatnības, uzraksti, materiāls, tehnika, izmēri

Pieminekli veido masīva urna, novietota uz taisnstūra veida postamenta, ko balsta regulāras formas divpakāpju cokols.

Urna ovālas formas, uz kvadrātiskas kājas, gludu virsmu, augšdaļā aptverta ar koncentrisku joslu. Urnu rotā pa pusei noslīdējusi krokota drapērija un diognāli uzlikts lauru vainags. Uz urnas sfēriskās augšdaļas augstā reljefā veidots taurenītis.

Postaments plānā kvadrātisks ar taisnstūra formas ierāvumiem stūros.

Postaments ar profilētu joslu sadalīts divās daļās.

Augšējā daļa nedaudz horizontālas formas ar gludām plaknēm. N plaknē uzraksts: "Wenn einst/ schwären der Todes angeruft-/ Wie eile ich gerne dann/ Dir nach zur stillen Gast/ So ode ist ohne Dich das Erdenleben mir/Der Sehnsucht Thränen/ stillen sich nur neben Dir/".

S plaknē: " Покойся/ дрогоцельнной Супругъ/ до радостного дня гдъ я/ и/твои друзья ообймутъ тъбя/.

POstamenta apakšējā daļa nedaudz vertikāla. Visās četrās sānu plaknēs cilnī veidots triglifa motīvs ar gutām. O plaknē triglifa vidū pacelts ovāls medaljons ar heraldisku kompozīciju: centrā vairogs ar bruņucepuri(vairoga plaknē monograma "AS"),Vairogu ietver militāras trofejas (karogi, zobeni), apakšdaļā - lielgaballodes, slaukis un horizontāli novietots lielgabals, kuram pāri nokarājas 3 nedaudz stilizēti ordeņu krusti un 1812.gada kara piemiņas medaļa.

Sānu plaknēs triglifa augšdaļā 3 gredzenos iekārts "dvielīša" festons. N pusē uzraksts:" Hier ruhet der Artillerie Offiziere Pra.../ Andreas von Salzmann/ gestorben den 5ten Dezember 1815/ 38ten Jahren... Alter/

S pusē teksts: "Здесь покоится твой/ ...Артелерии/ ...Кайзеровского .../ Сашинька Зальцманн/ ...декабря...

W plakne bez uzrakstiem.

Postamenta apakšējā daļa ar profilētu paplašinājumu, ko augšpusē rotā lauru josla, pāriet vienkāršā, regulāras formas divpakāpju cokolā.

Izmēri H 29o cm, Platums 15o cm, dziļums 151 cm.

b) piemineklja sabiedriskās, zinātniski-vēsturiskās un mākslinieciskās nozīmes vispārīgs raksturojums.

Piemineklis pieder 19.gs. 1.pusē ļoti populāram kapa pieminekļa tipam un nozīmīgs kā viens no nedaudzajiem šāda veida pieminekļiem, kas saglabājušies nepostīti.

Greznākais un mākslinieciski nozīmīgākais 19. gs. 1. puses kapa piemineklis Bauskas rajonā.

VIII BIBLIOGRĀFIJA, ARHĪVU MATERIĀLI, IKONOGRAFISKAIS MATERIĀLS

Latvijas PSR Vēstures un kultūras pieminekļu saraksts, R. 1984. 206. lpp.

I.Lancmanis. Mežotnes pils.,"Komunisma ceļš", 198 .g.

IX TEHNISKAIS STĀVOKLIS

		labs	viduvējs	slikts	avārijas
arheoloģijas pieminekļiem	kultūras slāņa svarīgāko atradumu				
arhitektūras un vēstures pieminekļiem	konstrukciju				
	sienu				
	segumu				
	griestu				
	grīdas				
	fasāžu dekora				
	interjera				
interjerā:	gleznojumu				
	skulptūru				
	lietišķās mākslas priekšmetu				
mākslas pieminekļiem	cokola				
	postamenta				
	skulptūru				
	grunts				
	krāsu slāņa				
	audekla				

X AIZSARDZĪBAS SISTĒMA

a) kategorija

vissavienības	republikas	vietējā	uzskaites	nav
	+			

b) lēmums (Nr. un datums) par pieminekļa uzņemšanu valsts aizsardzībā: Latvijas PSR Ministru Padomes 1983. gada 18.oktobra lēmums Nr.595

c) aizsardzības un apbūves regulēšanas zonas robežas (īss apraksts ar atsauci uz apstiprinošu dokumentu)

d) kā bilancē atrodas pieminekļis un tā konkrētā izmantošana Mežotnes Selekcijas izmēģinājumu stacijas (SIS)

e) aizsardzības dokuments (nomas līguma vai saistības raksta) Nr. un datums

Pases sastādīšanas datums 30. 03. 1986.

Pasi sastādīja: Brugis Dainis Olģerta d.
(uzvārds, vārds, tēva vārds, amats vai profesija)
Rundāles pils muzeja nodaļas vadītājs
(paraksts)

Z. v.

Pieminekļu aizsardzības inspektors G. Daniels
v.i. (paraksts)

R/a «Poligrāfists» Jēkabpils tip. Pas. 5319 4000 5 Apst. 84 14

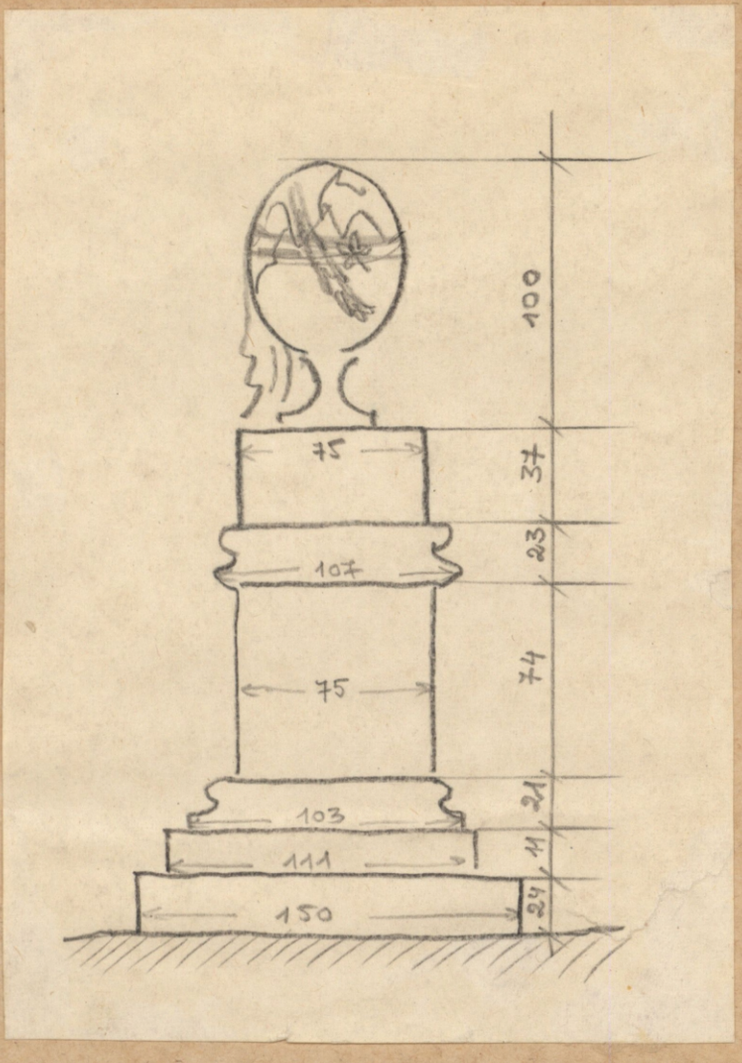

Kapa piemineklis A. S. Zalcmanim (1826. g.)

Materiāls: Smilšakmens
Tehnika: Kalums.
Izmēri: H - 290 cm, platums - 150 cm,
dziļums - 151 cm.



Bauskas r.
Mežotne
pieminn. A. Zalcmanim.
foto A. Holms 1981

4.3.56-
3.4/3
MKPZPP arhīvs
INV. Nr. 28942
8271-4 IV
59151

3.3

MK ZPP a hive
In. nr. 16532 IV
4674 3

Dauskas rajons

Forma E-I

MĀKSLAS PRIEKŠMETA UZSKAITES LAPA

Datums 1.09.81.

nosaukums Kapa priminekli Zalemanim

atrašanās vieta Mežotnes parks

adrese, īpašnieks (lietotājs)

datējums m. 1815. g.

autors

materiāls, tehnika kaļķakmens, kalts

izmēri h (urnai) 1 m; h (pamatnei) ≈ 180

tehniskais stāvoklis labs, daļēji apsūnojis

remonts, restaurācija

izmantošana

glabāšana

apraksts Kvadrātiskā 3 pakāpju veidā kārtota piramidāla pamatne. Kuba veida korpuss, kuru rotā cilņi (skat. atsevišķi). Virs tā - dzega, kuz kuras balstās taisnstūra bloks. Virs bloka - noslēgums: plastiski veidota urna, pārklāta ar drapēriju. Urnai aplikts lauru vainags.

Dzega (zem korpusa) pārklāta ar stilizētām akanta lapām. Apakšējā dzega pārklāta ar kaltu olinājumā joslu.

Cilņi. ① Uz kvadrātiskas plātnes, kas lejasdaļā profilēta (sānos zobiņi). Uz plātnes ovālas formas ģērbonis: centrā

MKPZPP

Sastādīja: SR (Silvija Rozentāle).

VB. 1729 1000.

vairogveidą vapenis ar burtiem H. S.
Virs tā uzvilkta ķivere ar spalvu.
Apkārt kārtoti vairogi, vinā pusē
zobens. Lejasdaļā – kilgakals
lodēm, bungas ar vāli. Kilgakalam ar
"prisprādzēti" 4 ordeņi – trīs krusta
formā, vins apaļš (gloria?)

(2.) Uz lēdzēgas pamatplākšnes augšdaļā
3 punktos piestiprināta drapērija, zem
kuras teasts (saot. atsevišķi).

(3.) Uz analogas plākšnes tāda pati
drapērija (plākšne gludą).

(4.) Plākšne tādą pati (ar teastu.)

IV Mežotne. – 4 (pieminekli

~~Па~~ Покойся

драгоцѣнной супругъ

до ~~я~~ радостнаго дня Гдѣ я и

твои друзья обоймутъ

тѣбя.

ligā

из кивнеде когриса

.....коится тва ... и

.. учи ~~ош~~ка и Ка ..

... васильича? Зальцмана

.. декабря 5го дня 1815го года

3?

augidaļa из вехна.

Norakstu veikusi: Nāra Biliņa.

~~Hier~~

2. когриss, augidaļa.

Kapa pieim.

Zalemanim

Mežotnes pils parks.

2. blaks Augsdala.

~~Hier~~

Hier ruhet der Artillerie Obrister u. nachrufs ...

Andreas von Salzmann
gestorben den 5ten December 1815
im 38den Jahre Seines Alters.

Apaksdala

Wenn einst
achwär es .. d. ~~der~~ der Todesen=
=gel ruft?
Wie eil ich gerne dann
Dir nach zur stillen Grost
So od'ist ohne Dich das Erdenleben mir
Der Sehnsucht ~~Tra~~ Thränen
stillen sich nur neben Dir.

Noraks

Kaps Piemineklis Zalcmanim
Mežotnes parks

Inv. nr. 16532 IV
4674-3

Mākslas piemineklu sektors
K-ZPP arhivs
In. nr. P-112/3

3.2

Bauskas rajons

Mežotnes parks.
Mežotnes c.p.

1 lapa

Kapa pieminekļi Zalcmaņiem









1980.g.

Bauskas rajons

MKPZP. rh vs
Inv. Nr. p 1841

3.1.

RPM negatīvi

MEŽOTNES pils parks

A.F. ZALCMAŅA piemineklis



3.

Bauskas rajons

MKPZPP arhīvs
Inv. № 4356
2804 - 4 IV

Mākslas pieminekļa aizsardzības

SAISTĪBU RAKSTS

Pamatojoties uz 1948.g. 14.oktobra PSRS Ministru Padomes lēmumu Nr.3898 par valsts uzskaitē esošo pieminekļu aizsardzību Bauska rajona Mežotnes ciema Mežotnes selekcijas un izmēģinājumu stacijas vadītājs
(iestādes, organizācijas)
vai pilnvarotais pārstāvis, turpmāk dēvēts "Lietotājs", personā direktors Tūls Vitolds Antona d.
(amats, uzvārds, vārds, tēva vārds)
LPSR Zemk. ZP instituta pav. 1970.g. 9.V
(pilnvaras Nr. un izdošanas datums)
apņemas uzturēt kārtībā viņa pārziņā (~~lietošanā~~) esošo mākslas pieminekli Kapa pieminekli A. von Zalcmanim
(pieminekļa nosaukums,
1826.g., smilšakmens
autors, materiāls, izmēri, faktiskā atrašanās vieta)
atrodas Mežotnes pils parkā
= viet. nozīmes pīem. #38 =

1. Lai nodrošinātu pieminekļa saglabāšanai nepieciešamos apstākļus, lietotājs saglabā un sargā pieminekli tā atrašanās vietā
(veic sekojošu telpu remontu, labiekārto pieminekļa teritoriju, novieto talpā ar labvēlīgāku temperatūras un mitruma režīmu utt.)

2. Jebkurus darbus, kas saistīti ar pieminekļa remontu, restaurēšanu vai pārvietošanu, lietotājs drīkst izpildīt tikai saskaņā ar Latvijas PSR Kultūras ministrijas norādījumiem.

3. Īpašnieks vai lietotāja maiņu pieļaut saziņā ar kultūras nodaļu un Latvijas PSR Kultūras ministrijas atļauju, sastādot nodošanas un pieņemšanas aktu, kā arī noslēdzot (ar jauno

īpašnieku) aizsardzības saistību rakstu.

4. Par minēto vērtību bojājumiem nekavējoties ziņot Kultūras nodaļai un Latvijas PSR Kultūras ministrijai.

5. Ja aizsardzības saistību neievērošanas rezultātā pieminek-lis tiek sabojāts vai iznīcināts, vainīgais sedz nodarītos zaudē-jumus zinātniskās restaurēšanas darbu apmērā vai atbilstoši pil-nai pieminekļa vērtībai un tiek saukts pie atbildības pēc Latvi-jas PSR Kriminālkodeksa 206.panta.

6. Aizsardzības saistību neievērošanas gadījumā, Latvijas PSR Kultūras ministrija uz kultūras nodaļas ierosinājumu var to atsavināt lietotājam.

Aizsardzības saistību raksts sastādāms 3 eksemplāros, no ku-riem pirmais paliek pie lietotāja, otrais - Kultūras nodaļā un trešais - nosūtāms Latvijas PSR Kultūras ministrijai.

Juridiskā adrese : Bauskas raj., Mežotnes c.p., Mežotne, Mežotnes selekcijas un izmēģinājumu stacija

Paraksts [signature]

Aizsardzības saistību noformēšanā piedalījās rajona (~~pilsē-tas~~) darbaļaužu deputātu padomes izpildu komitejas pārstāvis

pieminekļa aizs. sektora vadītājs Saulājs
(amats, uzvārds, vārds, tēva vārds)

Rūdolfs Jāņa d. vadītājs.

Z. V. [signature] Paraksts

Aizsardzības saistību rakstu apstiprinu:

19 ..g. . . . . .

Z. V. Kultūras nodaļas vadītājs [signature]

РВЦ 4340-3000

Bauskas rajons

MKPZPP arhīvs
Inv. Nr. p 1840 M

2.

MEŽOTNES pils

RPM negatīvi

Š. LĪVENAS kapa piemineklis



1938. gada foto





PIEMINEKĻU DOKUMENTĀCIJAS CENTRS
Inv. Nr. 5646-1

1.3.
I

LATVIJAS REPUBLIKA

VALSTS KULTŪRAS PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJA

M. PILS IELĀ 19, LV-1050, RĪGĀ, TEL.: (+371) 7229272, 7229400, FAKSS: (+371) 7228808

KULTŪRAS PIEMINEKĻA KONSERVĀCIJAS (IZPĒTES, RESTAURĀCIJAS, REMONTA, REKONSTRUKCIJAS) DARBU

ATĻAUJA Nr 684.97Ah

Izsniegta 199 7. g. "7." martā Derīga līdz 199 8. g. "31." decembrim

Saskaņā ar Latvijas Republikas likumu "Par kultūras pieminekļu aizsardzību" atļauja izdota

Zanei Švēdenbergai

kultūras pieminekļa īpašniekam (lietotājam)

valsts noz. arheoloģijas piemineklī (Nr. 354)

Mežotnes senpilsētas

pieminekļa tipoloģiskā grupa, nosaukums

Bauskas raj. Rundāles pag.

adrese

teritorijas sakopšanas darbu veikšanai

Galveno darbu uzskaitījums: 1) veco apstādījumu un krūmu izciršana ap Mežotnes mācītājmuižu; 2) Mežotnes mācītājmuižas dzīv. ēkas drupu novākšana, atstājot pamatus; 3) būvgružu novākšana un nolīdzināšana.

darbu vieta, veids

izpildītājs, reģistra Nr. restaur. apl. Nr. adrese, tālr.

Darbus izpildīt saskaņā ar 2. Švēdenbergas uzņ. 27.02.97.; konsult. pie Bauskas raj. insp.

iesniegums; priekšraksts; projekts, kas izstrādājis, saskaņojums

Darbu galvenais uzņēmējs: Z.S. "Auseklī" saimnieciskā kārtā.

Darbu vadītājs (izpildītājs) no uzņēmēja puses sk. nāk.

uzvārds, amats, licences vai rest. apl. Nr, tālr.

Atbildīgais par darbu uzraudzību no īpašnieka puses: Z. Švēdenberga, "Auseklī" Rundāles pag. Bauskas raj., t. 62400.

adrese, tālrunis

Noteikumus skatīt lapas otrā pusē.

Ekspertīzes nodaļas vadītājs
vai rajona (~~pilsētas~~) valsts kultūras
pieminekļu aizsardzības inspektors A. Ratniece

Eksperts

LATVIJAS REPUBLIKAS KULTŪRAS MINISTRIJA
VALSTS KULTŪRAS PIEMINEKĻU AIZSARDZĪBAS INSPEKCIJA

NOTEIKUMI

1. Darbi veicami saskaņā ar Latvijas Republikas likumu "Par kultūras pieminekļu aizsardzību" un "Kultūras pieminekļu uzskaites, aizsardzības, izmantošanas un restaurācijas noteikumiem".

2. Ja netiek ievērota noteiktā darbu kārtība un noteikumi, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija šos darbus var pārtraukt līdz pārkāpumu novēršanai.

3. Z. Fiedenberga

trīs mēnešu laikā pēc darbu pabeigšanas vai atļaujas derīguma termiņa izbeigšanās iesniedz inspekcijā pārskatu par piemineklī veiktajiem darbiem, uzrādot darbu veidu, vietu, materiālus un apjomu.

4. Darbus veikt bez dzīļas rakšanas.

5. Senlietu atrašanas gadījumā, par to ziņot inspekcijai.

Pieminekļa īpašnieks (lietotājs)

Atļaujas saņēmējs

Uzvārds, adrese

1.2

PIEMINEKĻU DOKUMENTĀCIJAS CENTRS
Inv. Nr.p. 15256/13

Parka apraksts

1.	Objekta nosaukums	M E Ž O T N E S PARKS
2.	Sinonīmi	Lielmežotne
3.	Atrašanās vieta	Bauskas raj. Mežotnes pag.
4.	Ģeomorfologiskais rajons	Zemgales līdzenums, Lielupes senleja.
5.	Platība	Parks - 17,0 ha, t.sk. augļu dārzs 0,3, lauces 2,0, apbūve 1,1. Buferzona 47,8 ha, t.sk. mežs 15,4, pļava 31,5.
6.	Gads, no kura objekts ir aizsardzībā	1957. g.
7.	Republikas vai vietējas nozīmes	Republikas nozīmes.
8.	Objekta raksturojums	
	ierīkošanas laiks	18. gs. beigas - 19. gs. sākums.
	kas ierīkojis	Pils arhitekts Dž. Kvarengi, celtnieks Berlics.
	plānojuma īpatnības	Neliels ainavu parks, kas ar skata perspektīvām rada plaša parka iespaidu. Dažas no tām aiziet pāri Lielupei. Parka E malā aleja, kurai piekļaujas blīvas stādījumu grupas. Parks iedalās 3 atšķirīgās daļās: parādes pagalms, centrālā daļa ("Vasaras dārzs") saulaina ar lielām laucēm un koku grupām un dienviddaļu ("Ziemas dārzs") tumšāku ar blīvākiem stādījumiem un skujkoku grupām. Abas pēdējās daļas atdala grava ar dīķiem. Daudz eksotu stādīti pašā Mežotnes ciematā un arī pie aptiekas.
	reljefs	Līdzens, ar nelielu kritumu uz Lielupes pusi.
	ūdeņi	Lielupe, 2 dīķi.

ceļi, celiņi, tiltiņi, uzkalniņi	Pie pils pieved asfaltēts ceļš, tālāk ceļi grantēti, kopti.
mazās formas	3 pieminekļi: 1) 1940. gadā aizvestiem Mežotnes LVS audzēkņiem 2) Lielā Tēvijas karā kritušo piemiņai 3) 1915. g. kritušiem krievu armijas karavīriem.
apkoptība	Parks labi kopts. Celiņi restaurēti pēc sākotnējā projekta iecerēm. Ūdens līmeņa mērītājs nokrāsots zilā krāsā, kas nesader ar parka ainavu. Vairākas skatu līniāļs saistītas ar Mazmežotni. Šeit nepievilcīgu skatu veido tur esošie šķūnīši un Mazmežotnes centrālās ēkas nesakoptais izskats.
nozīme sēklu vākšanā	Daudz retu eksotu koku un krūmu sēklas un potzari.
Koki un krūmi, kuriem nepieciešams sevišķs aizsardzības režīms	Tilia platyphyllos 'Laciniata', Aesculus hybrida, Juglans nigra
9. Zemes lietotājs	Latvijas Zemkopības institūta Mežotnes selekcijas izmēģinājumu stacija.
Līguma Nr.	
10. Parka funkcijas	Atpūtai.
11. Būves parka teritorijā	Pils - Mežotnes izmēģinājumu stacijas kantoris, Mežotnes pagasta valde, dzīvojamās mājas - bij. pārvaldnieka māja, saimniecības ēka - bij. stallis, paviljons, ūdens līmeņa mērītājs, estrāde, transformators, tualete.
12. Kādā stāvoklī pils	Pils normālā stāvoklī.
13. Vai parka teritorijā ir sakņu dārzi, siltumnīcas	Nav
14. Kas apkopj parku	Brigāde K. Fridrihsona vadībā, talcinieki

15. Apsaimniekošanas režīms — Jāveic kārtējie kopšanas darbi. Ūdens mērītājs jāpārceļ ārpus parka, vai jānokrāso krāsā, kas iekļaujas ainavā. Jāiztīra dīķi. Šķūnīši upes otrā krastā nojaucami. Mazmežotnes ēkai pārkrāsot fasādi, salabot jumtu.

16. Vai ir parka projekts — I. Janeles diplomdarbs (netiek izmantots).

17. Vai parks ir rekonstruēts — Daļēji.

18. Koki un krūmi

a) alejas — Tilia cordata + Tilia x vulgaris

rindas — Nav

dzīvžogi — Nav

grupas — Nav

soliteri — Populus x canadensis 'Robusta', Quercus robur.

b) dižkoki — Nav

c) <u>vietējās sugas</u>

skujkoki

Juniperus communis var. suecica - Zviedrijas kadiķis
Picea abies - parastā egle
Taxus baccata - parastā īve 2, h 0,5

lapkoki un krūmi:

Acer platanoides - parastā kļava
Alnus glutinosa - melnalksnis
Betula x aurata - zeltainais bērzs
Corylus avellana - parastā lazda
Crataegus x dunensis - Daugavas krustābele
Crataegus plagiosepala - šķībkausa krustābele
Euonymus europaeus - Eiropas segliņš
Frangula alnus - parastais krūklis
Fraxinus excelsior - parastais osis
Hedera helix var. baltica - Baltijas efeja
Lonicera xylosteum - parastais sausserdis
Padus avium - parastā ieva
Populus tremula - parastā apse

Quercus robur - parastais ozols d 138 (p 434), h 23
Rhamnus catharticus - parastais pabērzs
Ribes alpinum - vērene
Ribes lucidum - spožā vērene
Rosa canina - suņu roze
Rosa ciesielskii - Cezeļska roze
Rosa subcanina - potcelmu roze
Rubus caesius - kazene
Salix viminalis - klūdziņu kārkls
Sorbus aucuparia - parastais pīlādzis
Swida sanguinea - asinssarkanais grimonis
Ulmus laevis - vīksna
Viburnum opulus - parastā irbene

Kopā: 29

d) introducētās sugas

skujkoki:

Abies alba - Eiropas baltegle 3, h 2
Abies balsamea - balzama baltegle 2, d 8-11, h 3-7
Abies balsamea x sibirica 1, d 12, h 11
Abies concolor - vienkrāsas baltegle 1, d 4, h 4
Abies fraseri - Frēzera baltegle 5, h 1
Abies lasiocarpa var. arizonica - Arizonas baltegle 1, d 15, h 6
Abies sibirica - Sibīrijas baltegle 1, d 9, h 5
Abies veitchii - Veiča baltegle 4, d 16, h 4-10
Juniperus x pfitzeriana - Fitcera kadiķis
Juniperus sabina 'Tamariscifolia' - kazaku kadiķis
Larix decidua - Eiropas lapegle 10, d 47-88, h 28-31
Picea engelmannii - Engelmaņa egle 2, h 1-2
Picea x fennica - Somijas egle h 2
Picea glauca - Kanādas egle 3, h 2-3,5
Picea pungens - asā egle 14, d 5-7, h 3-5 (pie autopieturas)
2, d 34, h 11
Pinus cembra var. sibirica - Sibīrijas ciedrupriede 1, h 3
Pinus mugo - kalnu priede 4, h 0,6 (pie autopieturas)
Pinus nigra - melnā priede 1, d 5, h 2 (pie autopieturas)
Pinus strobus - Veimutpriede 4, d 59-75, h 17-26
Taxus cuspidata - Japānas īve 1, h 0,5 (pie autopieturas
Thuja occidentalis - rietumu tūja 2, d 28, 39, h 23, 24

lapkoki un krūmi:

Acer ginnala - krastu kļava
Acer negundo - ošlapu kļava
Acer pseudoplatanus 'Purpurascens' - kalnu kļava (cv.)
1, d 3, h 4
Acer saccharinum - sudrabkļava 2, d 45-58, h 13-14; 1, d 6, h
Aesculus hippocastanum - parastā zirgkastaņa 2, d 64-89,
h 15-18; 87, d 20-60, h 5-23; 6, d 4-17, h 2-5
Aesculus x hybrida - hibrīdā zirgkastaņa 1, d potc. 35,
potz. 52, h 10 (potēts 1,3 m h
Amelanchier spicata - vārpainā korinte
Amorpha fruticosa - krūmveida amorfa h 2
Aronia prunifolia 'Floribunda' - plūmjalapu aronija (cv.)
Berberis thunbergii 'Atropurpurea' - Tunberga bārbele (cv.)
Betula papyrifera - papīra bērzs 1, d 6/10/14, h 19
Betula platyphylla - platlapu bērzs 2, d 18, 19, h 14
Caragana arborescens - kokveida karagāna
Caragana arborescens 'Lorbergii' - kokveida karagāna (cv.)
Caragana frutex - krūma karagāna
Catalpa ovata - ovālā katalpa 3, h 3-5
Celastrus orbiculatus - apaļlapu kokžņaudzējs
Clematis x jackmanii - Žakmaņa mežvītenis
Clematis viticella - violetais mežvītenis
Cornus mas - kizils
Corylus avellana 'Fuscorubra' 2, h 2
Cotinus coggygria - parastais parūkkoks 1, h 3
Corylus cornuta - snuķaugļu lazda
Cotoneaster adpressus - pieplakušā klintene
Cotoneaster lucidus - spožā klintene
Crataegus alemanniensis - Vācijas krustābele
Crataegus chlorosarca - melnzaļā krustābele
Crataegus chlorosarca var. atrocarpa
Crataegus douglasii - Duglasa krustābele
Crataegus flabellata - vēdekļa krustābele
Crataegus horrida var. chrysocarpa - ugunssarkanā krustābele
Crataegus schroederi - Šrēdera krustābele
Crataegus submollis - pamīkstā krustābele
Crataegus maximowiczii - Maksimoviča krustābele
Crataegus pinnatifida - plūksnlapu krustābele

Crataegus x schroederi - Šrēdera krustābele
Crataegus submollis - pamīkstā krustābele
Elaeagnus angustifolia - šaurlapu eleagns
Eleutherococcus senticosus - dzeloņainais eleuterokoks
3, h 2-3
Fagus sylvatica - parastais dižskābardis 2, d 8, 9, h 6-7
Fagus sylvatica 'Purpurea Latifolia' 1, d 3, h 3
Hippophaë rhamnoides - parastais smiltsērkšķis
Juglans cinerea - pelēkais riekstkoks 1, $d_{0,5\ m}$ h 92, h 12;
2, d 23, 27, h 12
Juglans nigra - melnais riekstkoks 2, d 11/18, 26, h 10, 12
Juglans regia - īstais riekstkoks h 2
Ligustrum vulgare - parastais ligustrs
Padus maackii - Māka ieva 1, d 16/20, h 11
Padus virginiana - Virdžīnijas ieva 5, h 2
Paeonia suffruticosa - krūmu peonija
Parthenocissus inserta x quinquefolia - pieclapu mežvīns
Phellodendron amurense - Amūras korķkoks 1, d 12/13, h 7
Philadelphus caucasicus'Aurea' - Kaukāza filadelfs (cv.)
Philadelphus coronarius - parastais filadelfs
Philadelphus x lemoinei 'Erectus' - Lemuāna filadelfs (cv.)
Philadelphus x lewisii - Luisa filadelfs
Philadelphus tenuifolius - plānlapu filadelfs
Philadelphus x virginalis - jaunavīgais filadelfs
Populus alba - baltā apse 5, d 56-76/87, h 15-25; 1, d 29/22;
h 14; n atv.
Populus balsamifera - balzampapele 1, d 26, h 16
Populus x berolinensis 'B' - Berlīnes papele (B tips)
1, d 32, h 19
Populus x canadensis 'Regenerata Deutschland' - Kanādas
papele (cv.) 3, d 28-45, h 14-19
Populus x canadensis 'Robusta' - Kanādas papele (cv.)
1, d 107 (p 335), h 26
Populus x canescens - pelēkā apse 2, d 27-32, h 13-16;
3, d 9-16, h 5-6
Populus x petrowskyana - Petrovskas papele 2, d 50-62,
h 22
Rhododendron catawbiense 'Grandiflora' - Ketevbas rododendrs
(cv.)
Ribes aureum - zelta jāņoga

Ribes sanguineum - asinssarkanā jāņoga (pie autopieturas)
Robinia pseudoacacia 'Semperflorens' - baltā robīnija (cv.)
2, d 9-14, h 6-7; + jauni
Rosa acicularis - adatainā roze
Rosa x laba 'Semiplena' - baltā roze (cv.)
Rosa corymbifera - vairogu roze
Rosa foetida 'Persian Yellow' - Persijas dzeltenā roze
Rosa glauca - sārtlapu roze
Rosa pimpinellifolia 'Plena' - noraglapu roze (cv.)
Rosa rugosa - rievainā roze
Rosa rugosa 'Alba' - rievainā roze (cv.)
Rosa rugosa 'Ābeļzieds' - rievainā roze (cv.) (pie autopietura
Salix alba - baltais vītols
Salix x sepulcralis - nokarenais zeltzaru vītols 1, d 93, h
15
Salix fragilis - trauslais vītols (pie autopieturas)
Sambucus nigra - melnais plūškoks
Sambucus racemosa - sarkanais plūškoks
Schisandra chinensis - Ķīnas citronliāna
Securinega suffruticosa - puskrūma sekurinega h 1,7
Spiraea x bumalda - Bumalda spireja (pie autopieturas)
Spiraea nipponica - Niponas spireja
Spiraea trichocarpa - spilvaugļu spireja
Spiraea x vanhouttei - Vanhuta spireja (pie autopieturas)
Swida amomum - smaržīgais grimonis
Swida alba - baltais grimonis
Swida sericea 'Flaviramea' - atvasainais grimonis (cv.)
Symphoricarpos albus var. laevigatus - baltā sniegoga
Syringa josikaea - Ungārijas ceriņš
Syringa villosa - matainais ceriņš
Syringa vulgaris - parastais ceriņš
Tilia americana 'Macrophylla' - Amerikas liepa (cv.) 1, h 2
Tilia caucasica - Kaukāza liepa 2, d 14/16, 18/28, h 9, 10
Tilia x euchlora - Krimas liepa 1, d 24, h 10
Tilia platyphyllos 'Laciniata' - platlapu liepa (cv.)
1, d 30, h 8
Tilia platyphyllos var. grandifolia 10, d 60-73, h 18-23;
4, d 16-22, h 5-8
Tilia platyphyllos 'Rubra' 4, d 36-105 (p 330), h 13-14;
7, d 8-10, h 3-8

Tilia tomentosa - sudraba liepa 1, d 30, h 6
Tilia x vulgaris - Holandes liepa 2, d 60-95, h 18-19;
3, d 10-30, h 12
Ulmus americana - Amerikas goba 2, d 16/16-19, h 9-10
Viburnum lantana - vilnainā irbene
Viburnum opulus 'Roseum' - parastā irbene (cv.)
Vinca minor - mazā kapmirte
Weigela floribunda - krāšņziedu veigēla (pie autopieturas)
Yucca filamentosa - diegveida juka

Kopā: 130
Kopējais taksonu skaits objektā: 159

19. Objekta teritorijā zināmās reto aizsargājamo augu atradnes — Crataegus plagiosepala, Taxus baccata

P a r k a v ē r t ī b a:

Viens no vislabāk apkoptajiem ainavu parkiem Latvijā ar daudziem eksotiem un lielām vecām vietējo koku sugām. Pils un tās ansamblis ir kultūras piemineklis. Atstājams aizsargājamo objektu sarakstā. Nepieciešams aizsargāt ne tikai pašu parku, bet arī Lielupes kreiso krastu, uz kurieni iziet daudzas skatu perspektīvas uz pilskalnu, senkrasta augšmalā īpaši stādītiem kokiem un Mazmežotni, kā arī Lielupes labā krasta jaunos stādījumus S no parka.

2.07.91.

Zin. līdzstr. Bice M.
Biologs Bērziņš A.

MEŽOTNE

1:2000

N

MEŽOTNES PILSKALNS

LIELUPE

SENKAPI

GANĪBAS

MEŽOTNE

BĒRNU DĀRZS

SĒKLU NOLIKTAVA

SAKŅU DĀRZS

DĀRZIŅI

LAUKI

DĪĶIS

DĪĶIS

GANĪBAS

A - pils - Mežotnes selekcijas stacija, Mežotnes pagasta valde
B - bij. pārvaldnieka māja - dzīvojamā māja
C - bij. staļļi - saimniecības ēka
D - ēdnīca
E - estrāde
F - paviljons
G - ūdens mērītājs
H - transformators
I - koka galds
J - autobusa pietura
K - baseiniņš
L - tualete
M - piemiņas akmens 1940. g. aizvestiem Mežotnes I. Bisenieka LVS audzēkņiem
N - Lielā Tēvijas karā kritušo piemineklis
P - 1915. g. kritušo krievu karavīru kapi
R - jaunie stādījumi aiz parka
W - stādījumi pie autobusa pieturas

a - Tilia cordata un Tilia x vulgaris aleja

1. Yucca filamentosa
2. Paeonia arborescens
3. Catalpa ovata
4. Cornus mas
5. Eleutherococcus senticosus
6. Phellodendron amurense
7. Taxus baccata
8. Juglans cinerea
9. Quercus robur p 434, h 23
10. Tilia platyphyllos 'Laciniata'
11. Pinus strobus
12. Aesculus x hybrida
13. Thuja occidentalis
14. Philadelphus lewisii
15. Philadelphus tenuifolius
16. Corylus cornuta
17. Juglans nigra
18. Tilia caucasica
19. Tilia x euchlora
20. Tilia tomentosa
21. Padus maackii
22. Betula papyrifera
23. Betula platyphylla
24. Caragana arborescens 'Lorbergii'
25. Ulmus americana
26. Larix decidua
27. Juniperus x pfitzeriana
28. Hedera helix var. baltica
29. Populus x canadensis 'Robusta'

MEŽOTNES PARKS.

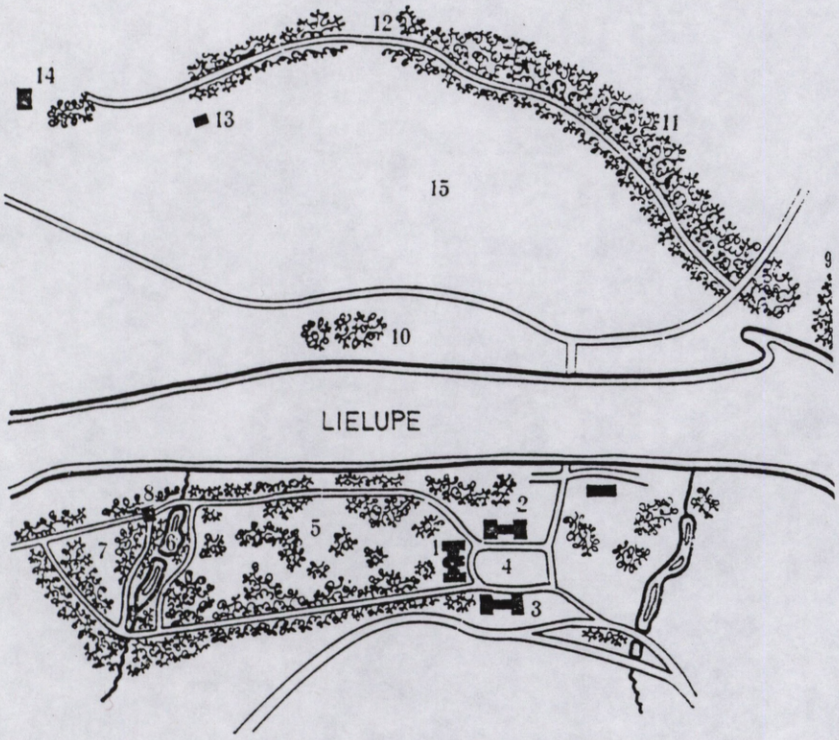

Mežotne. *1* — pils; *2* — bijusī pārvaldnieka māja; *3* — bijušie staļļi; *4* — parādes pagalms; *5* — parka centrālā daļa; *6* — dīķi; *7* — «ziemas parks»; *8* — paviljons; *9* — Mežotnes pilskalns; *10* — kreisā krasta koku grupa; *11* — senpilsētas vieta uz Lielupes senkrasta malas; *12* — Vinakalns; *13* — sarkanais namiņš; *14* — Mazmežotne; *15* — ganības.

MEŽOTNES PARKS UN TĀLĀS SKATU PERSPEKTIVAS

Šobrīd vislabāk un smalkjūtīgāk apkoptais un atjaunotais ainavu parks ir Mežotnē, kas aizsākts jau 18. gadsimta pašās beigās, bet daudzmaz pabeigts 19. gadsimta sākumā. Parks nav liels — tā platība, neskaitot muižas pils un dažu citu nozīmīgāko ēku aptverto parādes pagalmu, ir tikai 10 ha. Ar ārpus parka izejošo skatu perspektīvu palīdzību šī platība optiski palielināta līdz 50—60 ha. Lielupe, kuras krastam paralēli parks izstiepts, no vairākiem skatu punktiem vai nu nemaz nav redzama, vai arī, īpaši vasaras beigās, kad pat

1. JANELE 'VECIE LAUKU PARKI'

skatu perspektīvu. Interesantākā paveras no austrummalas celiņa pār palielu lauci stādījumu masīva vidū uz Mazmežotni upes kreisajā krastā apmēram 400 m aiz tās. Tādējādi viss perspektīvas garums sasniedz ap 700 m. Šī skata perspektīva laika gaitā bija pilnīgi aizaugusi.

Parka dienviddaļā pie augšējā dīķa atrodas pirmā pasaules kara brāļu kaps ar lielu krustu un uzrakstu vācu valodā — «Septiņiem drosmīgiem krieviem». Vēl nav pilnīgi noskaidrota ar šo krustu saistīto notikumu norise. Ir tikai nostāsts par to, ka septiņi karavīri, visi mežotnieši, līdz nāvei aizstāvējušies, nelaizdami vāciešus upes labajā krastā. Pārsteigti par tādu varonību, vācieši viņus apbedījuši kopīgā kapā uz kura vēlāk uzlikts krusts.

Runājot par Mežotnes parku, nevar nepieminēt skatu perspektīvas, kas paveras no pils parka puses lieveņa un logiem. Tās ir tik raksturīgas ne tikai Mežotnei, bet arī daudziem citiem tā laika Kurzemes ainavu parkiem, ka rodas doma par viena autora rokrakstu, jo vairāk tādēļ, ka vairāku šo piļu celtniecībā vai projektēšanā piedalījies viens arhitekts — J. Berlics. Vai tā ir tikai laikmeta mode, kuras koncentrātu mēs uztveram no laika distances? Parks muižas pils dienvidpusē sākas ar plašu lauci, kuras vidū, apmēram 100 m no pils, ir kupls ozols. Skatu perspektīvas it kā aizplūst gar abām pusēm lielajam kokam, un, tā kā aiz ozola samērā tuvu ir vairākas nelielas, bet par šī ozola vainagu platākas stādījumu grupas, lauce sadalās divos tālumā aizejošos zaros. Katra lauces atzara dziļumā 200—300 m attālumā no pils ir bijušas stādītas skuju koku grupas un lieli, kompakti liepu puduri — 3—9 koki vienā ligzdā. Daļa skuju koku gājuši bojā (veimutpriedes), tāpēc aiz lauces atzara pa labi tagad ir jaušama Lielupes pretējā krasta paliene, kas skata perspektīvu gan padara garāku, taču krāsās maigāku un mazāk kontrastainu.

Līdzīgi risinātas no muižas pils izejošās skatu perspektīvas ir vairākos citos 19. gadsimta sākumā Kurzemē veidotajos parkos, piemēram, Elejā (tag. Jelgavas raj.), Kazdangā (tag. Liepājas raj.), Pilsblīdenē (tag. Saldus raj.), Durbē (tag. Tukuma raj.) un Vandzenē (tag. Talsu raj.). Visu minēto muižu piļu celtniecībā, izņemot Vandzeni, ir zināma J. Berlica līdzdalība. Tas, protams, liek domāt, ka šie parki ir vai nu viņa, vai ar viņu kopā strādājušo parku speciālistu vai dārznieku darbs. Plašā, garenā lauce, kas sākas pie pils fasādes un attālinoties sašaurinās vai sadalās, veimutpriedes stādījumu kulisēs, līkloču celiņš gar vienu un taisns alejā ietverts celiņš gar otru parka vai tā centrālās daļas malu, skatu perspektīvas, kas iziet tālu ārpus parka robežām — tas viss ar lielākām vai mazākām niansēm šiem parkiem ir kopīgs. Vai tiem būtu bijis viens autors? Varbūt. Bet ļoti līdzīgi risināti arī tā laika parki citos Latvijas novados, piemēram, no Kurzemes visai tālajā Vērenē (tag. Ogres raj.). Tātad, vistīcamāk tā bijusi tā laika mode, t. i., stils.

Taču, nonākot pie secinājuma, ka vairāku parku līdzīgais plānojums un telpiskā kompozīcija nevarētu būt tikai tādēļ, ka attiecīgo muižu piļu celtniecībā darbojies vai līdzdarbojies viens un tas pats arhitekts (par Vandzeni pat tas nav zināms), nedaudz pakavēsimies pie šo parku izveidojuma apskates.

straumes vidū šūpojas lieli niedru puduri, rada mānīgu iegarena ezeriņa iespaidu. Šķiet, ka aiz šī «ezeriņa» parks turpinās. Taču šķietamais parks ar milzīgiem zālieniem, lielām koku grupām un plašu masīvu kalna nogāzē ir Lielupes kreisā krasta ganības ar atsevišķām, speciāli stādītām koku grupām un senkrasta nogāzi, kas apaugusi ievām un lazdām, bet nogāzes augšmalā stādīti vai laikus saglabāti atsevišķi ozoli un gobas.

Visskaistākās tālās skatu perspektīvas paveras no celiņa, kurš ved pa Lielupes kraujas augšmalu un no alejas parka pretējā malā. Ir vērts pakavēties pie Mežotnes parka kopīgā plānojuma un atsevišķu tā nogabalu analīzes.

Mežotnes parka garums, ieskaitot parādes pagalmu, ir apmēram 700 m, bet platums — 200 m. Ap parādes pagalmu, kurš ziemeļpusē robežojas ar vecu un jaunu ražošanas ēku grupām, atrodas trīs celtnes — arhitekta J. Berlica celtā muižas pils, bijusī pārvaldnieka māja un staļļi (vai manēža). Bijušajā muižas pilī atrodas Mežotnes selekcijas un izmēģinājumu stacijas kantoris, laboratorijas, reprezentācijas telpas un muzejs, bet bijušajā pārvaldnieka mājā — dzīvokļi un daļa Mežotnes astoņgadīgās skolas. Mežotnes parkam ir trīs atšķirīgas daļas: parādes pagalms (apm. 4 ha), centrālā daļa, kur lielākas koku grupas mijas ar saulainiem zālieniem (apm. 8 ha), un neliela, blīvu stādījumu dienviddaļa (apm. 2 ha) ar daudziem skuju kokiem.

Mežotnes apdzīvotās vietas teritoriju šķērso divas dziļas gravas. Viena no tām atrodas parkā un atdala dienviddaļu no centrālās. Grava sākas Bauskas ceļa malā un savāc lietus un sniega ūdeņus. Tuvojoties parkam, grava paplašinās un padziļinās; parka teritorijā ar aizsprostiem bijuši izveidoti divi dīķi, no kuriem viens ir jau atjaunots.

Parka centrālo daļu, kura bija saglabājusies vislabāk, ziemeļos norobežo pils, dienvidos — grava ar dīķi, austrumos lauki un ceļš, rietumos — Lielupes krasta krauja. Parka reljefs ir līdzens, ar nelielu kritumu uz Lielupes pusi. Galvenie pastaigu celiņi pa perimetru aptver gan parka centrālo, gan dienviddaļu. Parka austrummalā celiņu ieskauj aleja, kam piekļaujas samērā blīvas stādījumu grupas. Parka rietummalā celiņš līkumo pa augsto upes krastu, kurā izveidotas dažas lēzenas ieplakas. Šīs ieplakas no vienas vai abām pusēm ietver atsevišķi koki vai koku grupas, veidojot no šī celiņa pār upi skatāmo tālo skatu perspektīvu priekšplānu. Vairums skatu punktu atrodas uz šī celiņa pie ieplakas vienas vai otras malas, radot jau minēto mānīgo iespaidu, ka aiz «ezeriņa» parks turpinās. Šo iespaidu vēl pastiprina lielā lapu koku grupa upes kreisajā krastā gandrīz pie paša ūdens. Šī grupa ir vairāku skatu perspektīvu noslēgums vai vidējais plāns. Vairākas skatu perspektīvas noslēdzas ar veco koku grupām senlejas augstajā krastā, kupliem kokiem apaugušo pilskalnu vai bijušo kulta vietu — Vīnakalnu uz tālo mežu zilganā fona. Citas skatu perspektīvas beidzas pie Mazmežotnes ēku grupas vai sarkanā namiņa senkrasta pakājē.

Stādījumu grupas, kas atrodas starp abiem pa parka malām ejošajiem celiņiem, veido parka iekšējās ainavas ar relatīvi īsākajām skatu perspektīvām, kaut gan perspektīvas garums, kurā no gravas malas paveras skats uz Mežotnes pili, sasniedz turpat 400 m. Taču visinteresantākās ir tās skatu perspektīvas, kam skata punkts atrodas uz parka austrummalas alejā ietvertā celiņa, bet noslēgums — Lielupes kreisajā krastā. Priekšplānu veido aleja un blīvās koku grupas pie tās. Lai gan parka centrālā daļa ir ļoti gaiša, ar optimistisku kopīgo noskaņu, tā veido samērā tumšu vidējo plānu, jo starp parku un skata perspektīvas noslēgumu upes kreisā krasta augšējā terasē atrodas paliene un upe, kas saules vai apmākušās debess izkliedēto gaismu saņem netraucēti. Vēl tagad vairākos skatos caur parku no alejas un gandrīz visos skatos no krastmalas celiņa redzama ainavu parku sākotnējai pastorālajai romantikai tuva aina: zaļā zālē ganās liels brūnu lopu ganāmpulks. Tālāk redzama ar mežu apaugusi nogāze, pār kuru paceļas atsevišķu simtgadīgu koku vainagi.

Interesants ir arī pastaigu maršruts pa dīķmalas celiņu. Vairākums skatu perspektīvu ir īsas. Jau aprakstītā tipa skata perspektīva paveras no dīķmalas celiņa iepretī kādreizējam augšējā dīķa aizsprostam. Dīķa ūdens spoguli tumšu padara samērā augstajos krastos augošie lielie koki. Skata ass šķērso dīķi garenvirzienā. Krasta izliekumus uzsver liepu grupas vai atsevišķi koki, padarot ainavu dinamisku. Skata perspektīvas pirmais, tuvākais noslēgums ir tiltiņš virs lejas dīķa aizsprosta. Lielupes krasts aiz tiltiņa ir augsts un stāvs, tāpēc tiltiņš skatāms kā tumšs siluets pret Lielupes kreisā krasta gaišo palieni. Aiz tās redzama nedaudz tumšākā kokiem apaugusī senkrasta nogāze. Jāpiebilst tikai, ka arī šajā skata perspektīvā (tāpat kā visās no alejas) Lielupe vispār nav redzama.

Ejot pa celiņu tālāk uz upes pusi, skats novirzās pa dīķa diagonāli, un Lielupes krastā starp upi un dīķi pa kreisi no tiltiņa kļūst redzams paviljona vieglais siluets.

Pašā parka dienvidgaiā upmalas un austrummalas celiņi savienojas, bet trešais celiņš ved gar gravu. Te ir daudz skuju koku un samērā maz

472

KPPP arhīvs
Inv. Nr. p 9852-2 lū

1.1

Parku kopšana. Ar ko sākt?



ILZE JANELE,
parku arhitekte

Pēdējos piecus sešus gadus daudz runā par vecajiem parkiem, ar šo vienkāršoto terminu apzīmējot līdz 1914. gadam izveidotos parkus. Taču vairums runu un, diemžēl, arī darbu ir virspusēji. Ja ķeras klāt nopietni, darbs ir smags un piņķerīgs, un nekādu pašreklāmu ar to taisīt nevar.

Daudzreiz nopietni un saprātīgi parku saimnieki līdz darbam parkā nemaz nav tikuši, jo nav izdevies savākt pietiekami daudz izziņas materiāla, lai puslīdz droši zinātu, kā šis parks būtu atjaunojams, lai neizpostītu tā kompozicionālo un dendroloģisko vērtību. Redzot tos pārcentīgi «sakoptos» parkus, kur vēl nesen auga villaino, Ķīnas un parasto ceriņu, filadelfu, sniegogu, balto un citu spireju, parasto un Kanādas irbeņu, maijrozīšu, rievaino smaržlapu, Vogēzu un citu savvaļas rožu grupas, bet nu vairs nav nekā un no vairākkārt nocirstajām atvasēm neko arī nevarēs atjaunot, kļūst skaidrs, ka reizēm vislabāk ir nesteigties ar kopšanu.

Bēdīgi, ja uz veco jeb vēsturisko parku apkopšanu un atjaunošanu skatās no masu fizkultūras viedokļa — svarīgs nav rezultāts, svarīgi ir piedalīties. Nē, rezultāts ir svarīgs! Ja parkā, tāpat kā ēkā, kaut kas nav pārveidots tā, kā vajag, tad tas ir izpostīts vai pat sabojāts un nav vairs nozīmes, vai tas ir cēla pasākuma vai dzērāja ālēšanās rezultāts.

Taču ir vēl kāda vaina — nezināšana. Tā nav negods, negods ir negribēšana zināt.

Pretēji romantiskām leģendām neviens parks nav radies uz burvju mājienu skaistā nejauši izvēlētā vietā. Parks vienmēr ir bijis ar galveno dzīvojamo ēku cieši saistīta atpūtas vieta. Tātad vecie lauku parki, kas visi veidoti muižās, ir cieši saistīti ar muižas centra funkcionālo struktūru. Kas tad bija muiža?

Sākumā tas bija lielāks vai mazāks zemes īpašums ar zemnieku sētām jeb mājām, no kurām savāca nodevas, karavīrus vai pieprasīja darbaspēku. XVI un XVII gs. daudzām muižām kaut kādu ēku, kur dzīvotu muižnieks ar ģimeni, t. i., muižas centra, nemaz nebija. Muižnieks dzīvoja pilsētā, kādā nocietinātā pilī vai citā muižā. Muižas centru ar īpašnieka dzīvojamo māju, dārzu, saimniecības un ražošanas ēkām sāka saukt tāpat kā visu zemesīpašumu — par «muižu». Centrs sastāvēja no trīs funkcionālo tipu ēkām un vismaz divu tipu dārziem. Te bija dzīvojamās ēkas, no kurām galvenā pēc nozīmes, apjoma, tehniskās un mākslinieciskās kvalitātes bija muižnieka dzīvojamā māja, ko bieži saucam par muižas pili. Pārējās dzīvoja muižas pārvaldnieks jeb muižkungs, sulaiņi, istabenes, kučieri. Dārzniekam dažkārt bija atsevišķa ar siltumnīcu un pagrabu apvienota māja. Zirgpuiši nereti dzīvoja vienā staļļa galā. Moderei jeb lopu pārzinei senākos laikos arī bija atsevišķa māja, bet vēlāk tikai dzīvoklis sulaiņu mājā. Lopkopēji dzīvoja nelielās istabiņās kūts bēniņos vai vienā galā.

Skata perspektīva koku zaru un krūmu grupu «rāmī» Mežotnes parkā.

Senākos laikos nebija diferencētu preču produkcijas ražošanas un saimniecības ēku. Pie pēdējām būtu pieskaitāmas visas tās, kas kalpoja muižnieka ikdienas vajadzībām, — mazā klēts, braucamo zirgu stallis, putnu kūts, suņu stallis, pirts, veļas māja, malkas šķūnis u. tml. Ražošanas ēkas bija lielā labības klēts, kūtis, rijas, ķieģeļu cepļi, dzirnavas u. c.

Kas attiecas uz dārziem, tūlīt jāpaskaidro, ka vārds «parks» ir samērā jauns. Tas nācis no angļu valodas un vispirms apzīmē vietu, teritoriju. Angļu valodā vēl tagad lieto terminu «ainavu dārzs».

Septiņpadsmitā gadsimta 80. gados Zviedrijas valdības uzdevumā zīmētajos Vidzemes muižu zemju plānos bieži redzami trīs dažādi nosaukumi: trägårdh (augļu dārzs, burtiski — koku dārzs), kålgard (kā-

UZ RITEŅIEM

PLŪSMVIRZIS UZ BAGĀŽNIEKA

Žurnāla «Nauka i tehņika» šā gada 7. numurā šīs problēmas risināšanas pieredzē dalās inženieris I. Morozovs. Viņš raksta:

Gaisa pretestība, automobilim pārvietojoties, ievērojami palielina degvielas patēriņu. Tāpēc konstruktori vienmēr cenšas pilnīgot mašīnu aerodinamiskās īpašības. Bet ko darīt ar bagāžniekiem, kurus virs savu mašīnu jumtiem piestiprina daudzi autoamatieri? Vai var samazināt bagāžnieka radīto frontālo pretestību?

Tos, kam rodas šaubas par plūsmvirža mērķtiecību uz bagāžnieka, iepazīstināšu ar nesen veikto izmēģinājumu rezultātiem. Bagāžnieks uz automobiļa VAZ-2101 jumta (pat bez kravas), braucot ar ātrumu 70 km/h, palielina degvielas patēriņu par puslitru uz 100 kilometriem. Ja uz bagāžnieka novieto kaut vai tukšu kannu, benzīna patēriņš palielinās vēl par 0,2 litriem. Palielinot kravas masu un arī kustības ātrumu, degvielas patēriņš pieaug vēl vairāk. Tāpēc ieteicu uz katra bagāžnieka šķērsstieņa uzstādīt vienkāršu plūsmvirzi (sk. att.). To var izgatavot no

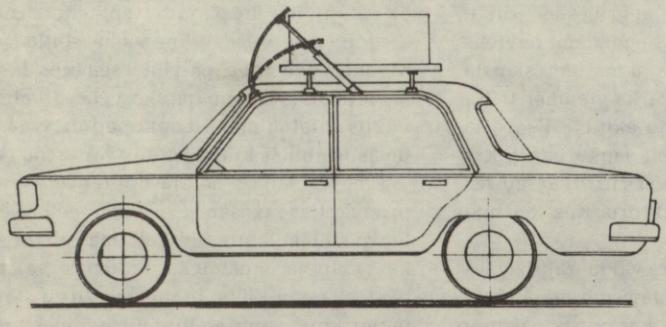

ražošanas pārpalikumiem, piemēram, neplīstoša stikla, kas stiegrots ar stiklašķiedru, u. c.

«DALOS PIEREDZĒ . . .»

Cienījamā redakcija! Jūsu žurnāla 1988. gada 3. numurā bija publicēta informācija un velomobiļa foto («Rīga-1»), kuru gatavojas ražot Rīgas Civilās aviācijas eksperimentālajā rūpnīcā.

Kā velomobilists un velomobiļu konstruktors uzskatu, ka velomobilim būs neapstrīdamas priekšrocības salīdzinājumā ar divriteni, kad tas tiks apgādāts ar ērti uzliekamu un vieglu virsbūvi, uzlabojot aerodinamiskās īpašības un pasargājot vadītāju no sliktā laika. Konstrukciju svars nedrīkst pārsniegt 24—25 kg (vienvietīgam).

Manis izstrādātā velomobiļa komfortu gan nekompensē tā diezgan lielais svars (31 kg). Dodoties patālākos izbraucienos (20—40 km), es tomēr priekšroku dodu divritenim — braukšana ar to prasa mazāk enerģijas. Bet, tā kā mana konstrukcija bija jaunums, es izņēmu autora apliecību (Nr. 20861). Turpmākajā radikālas pārstrādes darbā man izdevās velomobiļa svaru samazināt līdz 24 kg, izveidojot ērti uzliekamu virsbūvi. Es labprāt dalīšos pieredzē ar «Rīgas-1» autoru V. Švecu.

Es apsveicu viņa neatlaidību diezgan veiksmīgas konstrukcijas izveidē un, galvenais, tā sagatavošanā sērijveida ražošanā. Ceru, ka V. Šveca velomobilis ar vieglu virs-

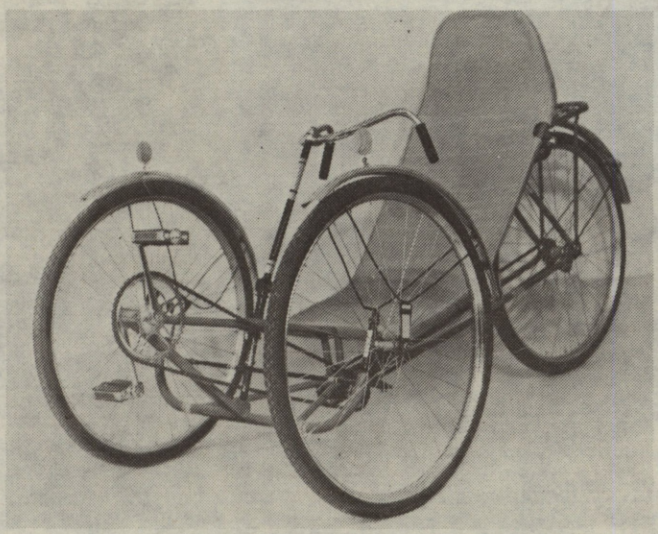

24 kg smagais D. Šaveiko velomobilis (virsbūve noņemta).

būvi būs pieprasīts un tas ļaus kaut daļēji atrisināt mūsu pilsētas ekoloģiskās problēmas.

D. Šaveiko,
dizainers (Minska)

PLAKANI VIDEOINDIKATORI AUTOMOBIĻIEM

Norvēģijā izstrādā automatizētus šķidro kristālu videoindikatorus, kas domāti automobiļu mēraparātu paneļiem, kuriem informāciju pēc mašīnas vadītāja prasības pievadīs elektroniskais skaitļotājs.

Šādi indikatori ir nepieciešami, lai realizētu Rietumeiropas programmu «Prometejs», kura paredz sniegt automobiļu vadītājiem informāciju no dažādiem ārējiem avotiem, arī no blakus braucošajām mašīnām. Tas tiek darīts nolūkā paaugstināt kustības drošību.

SILTUMIZTURĪGS KARTONS

Kādas japāņu firmas speciālisti no alumīnija oksīda šķiedrām izstrādājuši siltumizturīgu kartonu, kurš nebīstas karsēšanas līdz 1750 °C. Pašlaik mēģina izveidot kartonu, kam karstumizturība būtu 1800 °C, lai to izmantotu par konstrukciju materiālu kosmiskajos aparātos.

Alumīnija oksīda šķiedrām, kuru izgatavošanas tehnoloģiju izstrādājuši angļu ķīmiķi, ir augsta siltumizturība un mazs īpatnējais svars.

AUGI SĀĻĀM AUGSNĒM

Gadsimta beigās puse mūsu planētas apūdeņojamo zemju droši vien būs kļuvušas lauksaimniecībai neizmantojamas, jo saturēs pārāk daudz sāļu.

Džeimss Heizers Losalamosas nacionālajā laboratorijā mēģina transplantēt dažus pret sāļu augsni izturīgu augu fermentus mazāk izturīgiem augiem, lai izveidotu pret sāļiem rezistentas kultūras. Zinātnieks cenšas izdalīt gēnus, kuri izstrādā RNS, kas nodrošina paaugstinātu izturību pret sāļiem.

ELEKTROJUTĪGS ŠĶIDRUMS

Mičigānas universitātē (ASV) izstrādāts pret elektriskās strāvas izmaiņām jutīgs šķidrums, kura izmantošana paātrina hidraulisko vārstu darbību simtiem reižu.

Šo šķidrumu var izmantot bremžu sistēmās, automobiļu transmisijās, amortizatoros un citās hidrauliskajās iekārtās.

Dažās valstīs analoģiski šķidrumi bija radīti jau agrāk, taču tiem vajadzēja pievienot ūdeni, kas augstās temperatūrās iztvaikoja, un šķidrums zaudēja savas pozitīvās īpašības.

Jaunajam šķidrumam ūdens nav jāpievieno, un, ja temperatūra ir augstāka par 120 °C, tā īpašības uzlabojas.

KPPP arhīvs
Inv. Nr. P 9252





Skats no Durbes muižas pils pār centrālo lauci, kas piestādīta ar ābelēm (ziemeļu nogāzē!). Tur uzceltas sanitāri tehniskās būves, bet Slocenes krasti apbūvēti jau 30. gados.

Kaucmindes pils parādes pagalmā. Vēlāk iestādītie koki padara ēkas fasādi neuztveramu.

Autores foto

postu dārzs, bet var būt arī sakņu dārzs) un krŷdgård (garšaugu, bet var būt arī sakņu dārzs). Maz ticams, ka par koku jeb augļu dārzu būtu nosaukts dārzs, kurā nav neviena augļu koka, un dažos plānos pa perimetru vai krusteniski iezīmētās alejas liecina, ka gluži bez «meža kokiem», kā sacīja toreiz, šie dārzi arī nebūs bijuši.

Tolaik visā Eiropā un, protams, arī Latvijā izplatīto arhitektūras, mākslas un dārzu veidošanas modi tagad sauc par baroku. Kas ir lasījis par baroka dārziem, nojautīs, ka šāds ar alejām aptverts vai sadalīts augļu dārzs ir stipri reducēts baroka laikmeta dārzs. Bez tam sensenajos viduslaikos, kas nemaz nebija tik tālu no XVII gs., par vislabāko uzskatīja iespējami pilnīgu paradīzes dārza atveidojumu. Bet kas tas par paradīzes dārzu, kurā nebūs augļu koku un ogulāju! Tāpēc nemetīsim akmeni uz baroka dārzu, it kā tas būtu nesakarīgs dekoratīvā un funkcionālā apvienojums. Nevērtēsim to ar bēdīgu mūsdienu stereotipu. Baroka dārzs ar dekoratīviem un augļu kokiem vienkopus (un tomēr atdalītiem), ar smaržīgām puķēm, ar ārstniecības augiem un garšaugiem bija sava laika sociālās gaumes un pasaules izpratnes apvienojums.

Astoņpadsmitā gadsimta otrajā pusē baroka vietā nāca klasicisms, kam baroka ģeometriskais dārzs nebija pieņemams. Tad uzvaras gājienu sāka ainavu parks — XVII gs. angļu mākslinieku un literātu idejiski izlolots, pa daļai Ķīnā un Japānā noskatīts, ar fantastiskiem skuju kokiem un krāšņi ziedošiem Amerikas un Austrumāzijas krūmiem, ar mākslīgām pilsdrupām, krustiem un kapakmeņiem papildināts. Ainavu parks pārstaigāja visu Eiropu, katrā zemē un novadā kaut ko iegūstot no vietējās dabas un kultūrainavas. Tieši tāpēc, ja runājam par Latviju, nav pieņemams nosaukums «angļu parks». Angļu parki ir Anglijā, Latvijā ir ainavu parki, klasicisma parki. Liepājas rajonā ainavu parki stipri atšķiras no Alūksnes rajona ainavu parkiem, citādi ainavu parki ir Ukrainā, citādi Ziemeļigaunijā. Divdesmitais gadsimts saņēma mantojumā muižas centru ar parku, atsevišķu augļu un sakņu dārzu (bija jau arī izņēmumi).

Tātad muižas centrā bija dzīvojamās, saimniecības un ražošanas ēkas, parks, augļu un sakņu dārzs. Lai viss varētu normāli funkcionēt un labi izskatītos, starp ēkām un teritorijām vajadzēja pastāvēt optimālām attiecībām.

Iebraucot muižas centrā no apgabala pilsētas puses, pirms pils atradās parādes pagalms. Ideālā gadījumā tas ir simetriski veidots laukums ar apbraucamo ceļu un ēkām visapkārt, pavisam klajš, lai būtu labāk redzama muižas pils. Abās pusēs novietojās pārējās nozīmīgākās ēkas — pārvaldnieka māja, ikdienas klēts, braucamo zirgu staļļi u. tml. Citas ēkas atradās tālāk. Funkcionāli parādes pagalms ir līdzīgs pilsētas galvenajam vai pat stacijas laukumam.

Apmēram pirms simt gadiem, kad dārzu māksla atkal pagriezās uz sentimentalitātes un kolekciju veidošanas pusi, parkos un, diemžēl, arī parādes pagalmos parādījās sarkanlapainu, raiblapainu un nokarenu koku stādījumi. Pēc pirmā pasaules kara, kad daudzās pilīs iekārtoja skolas un tautas namus, parādes pagalmus piestādīja ar birzīm un dzīvžogiem. Ja kādu no tuvējām ēkām agrārreformas gaitā piešķīra jaunsaimniekam un piešķirtajos zemes hektāros ietilpa daļa parādes pagalma, te parādījās augļu koki, ogulāji, sakņu dobes (jo zeme, lai gan piešķirta, no valsts bija jāizpērk).

Kā par nelaimi, kaut kad starp agrārreformu un mūsdienām kādam ir ienācis prātā parādes pagalmu nosaukt par parteri. Pagrūti saprast, kādēļ. Varbūt šis parādes pagalms bija piestādīts ar bezgalīgiem dzīvžogiem. Varbūt bija kaut kur izlasīts, iegaumēts jauns vārds, un gribēšana šo svešvārdu lietot bija lielāka par apziņu, ka katrs vārds jālieto savā vietā. Taču šis aplamais lietojums ir pielipis kā dadzis un turas pat visai nopietnu autoru darbos.

Parādes pagalms nav parteris. Parteris ir baroka dārza daļa starp pili un cirptu dzīvžogu vai aleju ietvertu dārzu. Parterī drīkstēja būt tikai ļoti zemi stādījumi, lai veidotu paklāja rakstu uz zemes. Bieži šis raksts bija darināts no neorganiskiem materiāliem — kaļķakmens, ķieģeļu vai stikla drumslām u. c. Parteris bija dārza sākums no pils puses un tikai baroka dārzā. Parādes pagalmam ir cits uzdevums. Tas ir pastāvējis sen pirms baroka laikmeta un ilgi pēc tam, pat tagad, kur ir saglabājusies muižas centra apbūve.

Kā noprotams, lauce aiz pils arī nav parteris, jo lauce var būt tikai ainavu parkā. Tāpat kā parādes pagalmu, šo lauci, kam parkā ir tāda pati nozīme kā greznākajai zālei pilī, ir piemeklējis «neapgūtās zemes» liktenis. Ja pils bija nopostīta vai sadalīta jaunsaimnieku dzīvokļos, šai laucē parādījās kūtiņas un sakņu dobes. Ja pilī bija skola, laucē uzcēla malkas šķūni un ierīkoja sporta laukumus. Vēl tagad gadās, ka skolu paškontrolētāji pieprasa, lai šo lauci noasfaltē un tajā iekārto laukumu satiksmes noteikumu apgūšanai.

Lauce aiz pils ir tā telpa un nepieciešamā atkāpe, lai parka centrālā daļa būtu labāk uztverama. Ja parks nav liels, visi svarīgākie skatupunkti, t. i., vietas, no kurām paveras skaistākie skati jeb skatu perspektīvas, atrodas šīs lauces malās, īpaši pils tuvumā.

Viena no vērienīgākajām šādām laucēm ir bijusi Durbes muižas parkā pie Tukuma. Galvenais skatupunkts atrodas uz pils balkona. No šejienes bija pārskatāma liela, nolaidena lauce kalna (īstenībā Slocenes senlejas) nogāzē ar lielām koku un krūmu grupām malās. Kā īpašs uzsvars lauces malā bija veimutpriežu grupa: ļoti smalkās, garās skujas pret blakus esošajiem lapu kokiem izskatās gandrīz melnas. Lauces tālākajā galā caur alkšņiem un ievām tecēja Slocene, turpat bija dīķis ar skulpturālu strūklaku. Tālumā kūkumu kūkumiem pacēlās mežiem apaugušais senlejas pretējais krasts.

Ļoti līdzīga, tomēr atšķirīga ir lielā lauce Elejas muižas parkā. Gan apkārtne, gan parks ir līdzeni kā galds. Lauce no pils stiepjas gandrīz līdz parka malai. Atkal abās malās ir veimutpriedes un to grupas pamīšus ar ozolu puduriem. Zem kokiem lauces malās bijuši filadelfu, ceriņu, spireju, irbeņu un sniegogu puduri, no kuriem vairākums gan kritis pārcentīgu kopēju nežēlastībā, bet kaut kas vēl ir patvēries. Lauces malas ir viegli līkumotas, un saulainā laikā te gaismas rotaļājas ar ēnām, bet mākoņainās dienās — visdažādākās zaļo toņu nianses un vainagu formas.

Šāda lauce parasti ir parka kompozīcijas izcilākā vieta, te koncentrēti visi sveszemju koki un krūmi. Tāpēc te nav vietas ne malkas šķūņiem, ne gurķu dobēm, arī estrādei un sporta laukumiem ne. Ainavu parka galvenajai laucei ir tikai viens «grīdas» veids — labs zāliens. Tas nav tikai īsi apcirpta zālīte, kāda dažkārt redzama pie sabiedriskajām ēkām, personiskajām mājām un ārzemju reklāmas izdevumos. Zāliens ir arī puķaina pļava, ko reizi vai divas vasarā nopļauj, tikai tad to sauc par pļavas tipa zālienu. Galvenais, lai tas nebūtu bedrains un ciņains, ar kārklu atvasēm un ošu sējeņiem.

No galvenās lauces parasti vedušas takas uz citām, lielākām vai mazākām, bet noteikti ne tik krāšņām un kompozicionāli nozīmīgām laucēm. Lai galvenā lauce nesaplūstu ar pārējām nenoteiktā juceklī, tad koku grupām starp šīm laucēm jābūt pietiekami lielām un katrā ziņā ar pamežu, t. i., arī ar zemāka auguma koku sugām un obligātām krūmu grupām. Lieliska parka telpas veidotāja un koku dzīves apstākļu uzlabotāja ir ambiciozu kopēju tik ļoti nicinātā un nīcinātā lazda. Ja parka stādījumu masīvos iznīcina vai pārāk izretina krūmus, parks kļūst līdzīgs milzīgai celtnei, kurā nojauktas visas iekšsienas un to vietā sakarināti caurspīdīgi aizkari. Skatu perspektīvas ir pazudušas, jo tām vairs nav malu, «rāmju», nav vairs pietiekama kontrasta starp laucēm un masīviem. Turklāt masīvos, kas palikuši bez krūmu grupām, ir lieliski apstākļi koku pašizsējai, tātad džungļi un neapkoptība būs garantēti ilgstoši.

Šķietami esam nonākuši pie jautājuma — kopt vai nekopt? Protams, ir jākopj. Regulāri, metodiski pareizi un, lai kā tas arī nepatiktu, lēnām. Ja nav zināms, vai varēs apkopt regulāri, bieži vien tikumīgāk ir nekopt nemaz, vismaz pagaidām. Nerīkot talku, ja nu vienīgi piemēslojumu novākšanai. Talka nav brīnumlīdzeklis. Tā attaisnojas tikai tur, kur ir milzums darba, kam nevajag zināšanu, piemēram, pilnīgi aizauguša kādreizējā pastaigu ceļa attīrīšana. Talcinieki var rakt šā ceļa gultni, ja ar mehānismiem tas nav izdarāms, var atjaunot parka grāvjus. Alkšņu, apšu, kārklu un ošu atvases, kur šie koki ir nocirsti, jau nākamajā vasarā vismaz divas reizes jānopļauj. Tas pats jādara arī aiznākamajā gadā. Tikai tad var cerēt uz kaut cik jēdzīgu rezultātu.

Arī parka atjaunošanas projekts nav brīnumlīdzeklis. Projekts ir jārealizē. Ēkas projekts tāpat nekad vēl nav gatava ēka. Bēdīgākais, ka daudzreiz talka ir pašapmierināšanās līdzeklis, bet projekts — atrunāšanās ierocis pret Dabas un piemineklu aizsardzības biedrības un rajona vadības pārmetumiem par parka postīšanu. Es pati pirms vairākiem gadiem izstrādāju atjaunošanas projektu Mārcienas parkam. Šis parks, lai cik piegānīts, vietām vēl ir izcili skaists, taču tās bija un ir vienīgās patikamās izjūtas, jo es ļoti labi zināju, ka projektu nerealizēs. Parka «saimniekiem» tas bija vajadzīgs tikai, lai parādītu, ka viņi «tomēr kaut ko dara», un lai viņus liktu mierā.

Cita lieta, ja parka saimnieks jūtas tik trūcīgs, ka tuvākajos desmit gados projektu pasūtīt nevarēs, bet parka dārznieku kaut uz pusslodzi algot var. Restaurācijas institūtā var pasūtīt parka atjaunošanas pirmsprojekta izpēti, kuras apjoms un izmaksa var būt ļoti dažādi. Taču, ja vien kaut kādi plāna materiāli par konkrēto parku būs atrodami, tad to kopijas un novērtējums šajā izpētē būs. Bet tas jau ir tieši tas, no kā var sākt domāt un lēnītēm darīt.

MUMS RAKSTA

Staļinisms un nacionālā politika

Sešdesmit gadu ilgajā staļinisma un neostaļinisma periodā, realizējot mazo un ne tikai mazo sociāletnisko vienību attautošanas, valsts iedzīvotāju vienveidošanas politiku, ir noniecinātas vairāku tautību dzīvā valoda, nacionālā kultūra un tradīcijas, radīti draudi to eksistēšanai.

Staļinistu organizētā imitētā, it kā pret buržuāzisko nacionālismu vērstā cīņa par internacionālismu būtībā ir bijusi maska, zem kuras realizēta valsts iedzīvotāju nacionālās unifikācijas programma. Pēc mērķa to var salīdzināt ar cara Aleksandra III programmu, lai gan pēc ideoloģiskā pamata izvēles tās būtiski atšķīrās. Cara valsts iedzīvotāju nacionālās vienveidošanas politiku realizēja ar klaji šovinistiskiem mazo tautu denacionalizācijas lozungiem, turpretī staļinisti nemeklēja vārdu un darbu saskaņu. Viņi ar patosu runāja par tautu savstarpēju bagātināšanos, uzplaukumu, tuvināšanos, draudzību, nāciju vienlīdzību utt., vienlaikus visnotaļ veicinot asimilācijas procesus. Staļinisti atklāti nevērsās ne pret vienu nacionālo kultūru, valodu un folkloru. Cieņā bija mazo tautu un tautību etnogrāfiskie ansambļi. To attīstība it kā manifestēja nacionālo kultūru uzplaukumu un novērsa uzmanību no galvenā — šo tautu un tautību pakāpeniskas asimilācijas.

Minēto procesu ļoti veicināja par neapstrīdamu atzītā staļinisko tehnokrātisko principu, industrializācijas, materiālās ražošanas interešu prioritāte. Ar to saistīto vispārējo interešu, buržuāziskā nacionālisma un lokālisma apkarošanas vārdā bija iespējams organizēt migrāciju, dažādu tautību iedzīvotāju sajaukšanu un beigu beigās — nacionālo vienveidošanu.

Šo mērķu sasniegšanai staļinisti organizēja īpašu sistēmu, sākot ar vienota slāvu alfabēta uzspiešanu, minoritāšu skolu un kultūras centru likvidēšanu un beidzot ar vairāku tautību iedzīvotāju deportācijām. Staļinistu izpratnē iedzīvotāju nacionālā savdabība, sociāletniskās grupas vispār ir vēsturiska parādība, kura, reiz radusies, nenovēršami izzūd sociālekonomisku fak-

MKPZP... rh vs
Inv. № 24310
6375-6

PSRS KULTŪRAS MINISTRIJA

3.751.-10.0.3.1/6
indekss

PSRS VĒSTURES UN KULTŪRAS PIEMINEKĻI

LATVIJAS PSR Kultūras ministrija

(republikāniskās pieminekļu aizsardzības organizācijas nosaukums)

PASE

I PIEMINEKĻA NOSAUKUMS MEŽOTNES muižas parks

II PIEMINEKĻA TIPS

arheoloģijas	vēstures	arhitektūras	mākslas
		7	

III PIEMINEKĻA DATĒJUMS XIX gs. sākums
(vai vēsturiskā notikuma datums, ar kuru saistīta pieminekļa rašanās — vēstures pieminekļiem)

IV PIEMINEKĻA ADRESE (atrašanās vieta) Bauskas rajona Mežotnes ciemā,
(rajons, pilsēta, ciemā padome,

Mežotnes selekcijas un izmēginājumu stacijas centrā

apdzīvota vieta, piebraucamie ceļi)

V PAŠREIZĒJĀ IZMANTOŠANA

sākotnējā	kultūrizglītības iestādes	tūrisma un ekskurs. obj.	ārstniecības iestādes	dzīvojamās telpas	saimniecisk. vajadzībām	netiek izmantots
	muzejs bibliotēka klubs skola	+	slimnīca sanatorija atpūtas nams		tirdzn. rūpniec. nolikt.	

PIELIKUMI:

kopskata fotouzņēmums —
fragmentu fotouzņēmumi — 3
ģenplāns — 1
uzmērījumi: plāns —
fasādes —
griezumi —
aizsardzības zonas —
shematiskais plāns —

Cēsu tip. 1976. 742—3520

VI VĒSTURISKĀS ZIŅAS

a)
- arheoloģijas pieminekļiem — to rašanās vēsture, kas un kad veicis izpēti un izrakumus, kolekciju glabāšanas vieta;
- vēstures pieminekļiem — to rašanās vēsture, īss notikumu un personu raksturojums, sakarā ar ko objekts ieguvis pieminekļa nozīmi;
- arhitektūras un mākslas pieminekļiem — autors, būvētājs, pasūtītājs, tapšanas vēsture.

Parks veidots laikā starp 1797. un 1809. gadu vai nedaudz ilgāk. Parka autors varētu būt J.Berlics vai kāds ar viņu kopā strādājis dārznieks. (Salīdzināt ar Elejas, Vandzenes, Durbes, Kazdangas parku muižas pilij tuvākās daļas risinājumu! Šo ēku celtniecībā ir zināma vai domājama J.Berlica virsvadība vai līdzdalība).

b) pārbūves, kas izmainījušas pieminekļa sākotnējo izskatu

Atsevišķi maznozīmīgi pārveidojumi 19.gs. beigās vai 20.gs. sākumā, kuri nav izmainījuši parka kopīgo plānojumu un struktūru.

c) restaurācijas darbi (to vispārējs raksturojums, laiks, autors, dokumentācijas glabāšanas vieta).

Laikā no 1968.g. līdz apmēram 1975.g. ir sabiedriskā kārtā veikta parka daļēja atjaunošana, vadoties pēc daļējas parka izpētes dabā un pēc literatūras un arhīvu materiāliem (izpēti veikusi I.Janelis); parka ceļu tīkls restaurēts pēc zondāžām (Mežotnes SIS laborat. vad. E.Fridrihsona vadībā).

VII PIEMINEKĻA APRAKSTS

a)
- arheoloģijas pieminekļiem — kultūras slāņa raksturs, svarīgākie atradumi;
- vēstures pieminekļiem — raksturojums, memoriālās plāksnes uzstādīšanas laiks un teksts;
- arhitektūras pieminekļiem — plānojuma, kompozīcijas, telpiskās struktūras un konstrukciju galvenās īpatnības, interjera un fasāžu dekora raksturs, gleznojumi, skulpturālie veidojumi, lietišķās mākslas priekšmeti, celtniecības materiāli, galvenie izmēri;
- mākslas pieminekļiem — kompozīcijas un kolorīta risinājuma galvenās īpatnības, uzraksti, materiāls, tehnika, izmēri

Parks veidots samērā šaurā joslā (apm. 200 m) starp Lielupi un ceļu apm. 500 m garumā, neskaitot parādes pagalmu ar pili un pārvaldnieka ēku un stalli pie tā.

Parks sastāv no divām daļām - galvenās un tā saucamā ziemas parka, kuras aptver kopīgs pastaigu ceļš. Tas virzīts no pils uz Lielupes krastu, tad līdz parka dienvidu galam, pa ziemas parka malu un pa alejā (sākotnēji dzīvžogos) ietvertu ceļu atpakaļ līdz pilij.

No pils parka puses fasādes sākas plaša lauce, kas apm. 100 m attālumā aiz liela ozola sadalās divos atzaros, kuru tālākajos galos bijušas lielas liepu vai skuju koku grupas. No parka galvenās daļas tālākā gala paveras skatu perspektīvas uz pili. Abas parka daļas vienu no otras atdala grava ar diviem dīķiem. Arī gravu pa perimetru aptver pastaigu ceļš. Galvenās un sarežģītāk veidotās skatu perspektīvas paveras no parku un gravu aptverošajiem celiņiem.

Uz upes pusi no krastmalas celiņa ir izveidotas vairākas lēzenas ieplakas, ko no abām pusēm ietver koku un krūmu grupas. No šejienes redzamajās skatu perspektīvās rodas mānīgs iespaids, it kā aiz "ezeriņa" parks turpinās - optiski parkam tiek pievienota upes kreisā krasta paliene un līdz pat 400 m attālumā esošais lieliem kokiem apaugušais senkrasts.

Vairākas skatu perspektīvas noslēdzas ar veco koku grupām senlejas augstajā krastā, kokiem apaugušo pilskalnu vai Vīnakalnu uz tālo mežu zilganā fona, kā arī ar Mazmežotnes ēkām.

Stādījumu grupas, kas atrodas starp abiem pa parka malām ejošajiem celiņiem, veido parka iekšējās ainavas ar samērā īsām skatu perspektīvām.

Vissarežģītāk veidotās ir tās skatu perspektīvas, kam skatu punkti atrodas parka malas alejā, bet noslēgums Lielupes kreisajā krastā. Parka centrālā daļa, lai gan gaiša, ar optimistisku noskaņu, veido samērā tumšu vidējo plānu, jo aiz tās atrodas upe un vienmēr saules vai debesu izgaismotā paliene. Tālāk redzama ar mežu apaugusī senkrasta nogāze, pār kuru paceļas atsevišķu ļoti vecu koku vainagi.

b) pieminekļa sabiedriskās, zinātniski-vēsturiskās un mākslinieciskās nozīmes vispārīgs raksturojums.

Vislabāk saglabājies un apkopts klasicisma laikmeta ainavu parks, veidots pēc gandrīz tikai Kurzemē sastopama paņēmiena, ka ārpus parka izejošās skatu perspektīvas optiski parku vairākkārt palielina. Nozīmīgs kā lielākās savstarpēji saistītas arhitektūras, vēstures un arheoloģijas pieminekļu kopas sastāvdaļa.

VIII BIBLIOGRĀFIJA, ARHĪVU MATERIĀLI, IKONOGRAFISKAIS MATERIĀLS

1. Stavenhagen W.,S. Album baltischer Ansichten. Mitau, 1866.
2. Schlippenbach, U. Malerische Wanderungen durch Kurland. Riga-Leipzig, 1809.
3. LPSR Centrālais Valsts vēstures arhīvs. 1679.g.,3.un 172.apr..

IX TEHNISKAIS STĀVOKLIS

		labs +	viduvējs	slikts	avārijas
arheoloģijas pieminekļiem	kultūras slāņa svarīgāko atradumu				
arhitektūras un vēstures pieminekļiem	konstrukciju				
	sienu				
	segumu				
	griestu				
	grīdas				
	fasāžu dekora				
	interjera				
interjerā:	gleznojumu				
	skulptūru				
	lietiškās mākslas priekšmetu				
mākslas pieminekļiem	cokola				
	postamenta				
	skulptūru				
	grunts				
	krāsu slāņa				
	audekla				

X AIZSARDZĪBAS SISTĒMA

a) kategorija

vissavienības	republikas	vietējā	uzskaites	nav
	+			

b) lēmums (Nr. un datums) par pieminekļa uzņemšanu valsts aizsardzībā: Latvijas PSR Ministru Padomes lēmums Nr.595 1983.g. 18.oktobrī

c) aizsardzības un apbūves regulēšanas zonas robežas (īss apraksts ar atsauci uz apstiprinošu dokumentu)

d) kā bilancē atrodas piemiņeklis un tā konkrētā izmantošana Mežotnes rekecijas un izmēģinājumu stacija; centrālā ciemata parks

e) aizsardzības dokumenta (nomas līguma vai saistības raksta) Nr. un datums Saistību raksts Nr.10 1973.g. 6.aprīlī

Pases sastādīšanas datums

19 82. g. « 20 » decembrī

Z. v.

Pasi sastādīja: Janelis Ilze, Kultūras piemineklu restaur.proj.kantora arhitekte
(uzvārds, vārds, tēva vārds, amats vai profesija)

(paraksts)

Piemineklu aizsardzības inspektors inspekcijas priekšnieks J.Dambis

(paraksts)

PSRS KULTŪRAS MINISTRIJA ● PSRS KULTŪRAS UN VĒSTURES PIEMINEKĻI

3.7.51.-10.03.5 (indekss)

LATVIJAS PSR Kultūras ministrija
(republikāniskās pieminekļu aizsardzības iestādes nosaukums)

Adrese Bauskas rajona Mežotnes ciemā, Mežotnes selekcijas un izmēģinājumu stacijas centrā
(pilsēta, rajons, ciema padome, apdzīvota vieta)

KPPP arh. v. Nr. 24310 III 6375-6

UZSKAITES KARTĪTE

I PIEMINEKĻA NOSAUKUMS MEŽOTNES muižas parks

II PIEMINEKĻA TIPS

arheoloģijas	vēstures	arhitektūras	mākslas
		7	

III PIEMINEKĻA DATĒJUMS

IV PAŠREIZEJĀ IZMANTOŠANA

sākotnējā	kultūrizglīt. iestādes	tūrisma un ekskurs. obj.	ārstniecības iestādes	dzīvojamās telpas	saimnieciskām vajadzībām	netiek izmantots
+		+				

priekšlikumi izmantošanai

V TEHNISKAIS STĀVOKLIS

labs	viduvējs	slikts	avārijas
+			

VI AIZSARDZĪBAS KATEGORIJA

vissavienības	republikas	vietējā	uzskaites	nav
	+			

aizsardzības zona

ir	nav
	+

VII ESOŠIE DOKUMENTI

pase	fotogrāfijas	uzmērījumi	restaurācijas materiāli
+	+		

dokumentu glabāšanas vieta

aizsardzības iestādes			restaurācijas darbnīcas		zin. iestāde muzejs, arhīvs,
vissavienības	republikāniskā	vietējā	republikāniskā	vietējā	
	+				

Kartītes sastādīšanas datums 1982. g. « » decembrī

Z. v.

Sastādītājs arhitekte I.Janelis
(uzvārds, v., t. v., amats vai profesija, paraksts)

Pieminekļu aizsardzības inspektors inspekcijas priekšnieks J.Dambis
(uzv., v., t. v., paraksts)

Fotogrāfija vai shematiskais plāns

Īss apraksts

Parks veidots 18. gs. beigās - 19. gs.sāk. kā ainavu parks ar gandrīz tikai Kurzemē sastopamu paņēmienu - parku optiski palielina ārpus parka izejošas skatu perspektīvas. Parks sastāv no divām daļām - galvenā un t.s. Ziemas parka, kurus apvieno kopīgs pastaigu ceļš. Sarežģīti veidotas skatu perspektīvas, kas noslēdzas Lielupes kreisajā krastā.

Cēsu tip. 1976. 743—3520



3.7.57.–10.0,3

1/3

BAUSKAS RAJ., MEŽOTNES e.p.

MEŽOTNES MUIŽAS PARKS.

ATJAUNOTAIS. DĪKIS.

MKPZP arhīvs
Inv. Nr. 2480
6375-6

FOTO: I. JANELIS

1975. G.



3.7.51. — 10,0,3

BAUSKAS RAJ., MEŽOTNES c.p.

MEŽOTNES MUIŽAS PARKS.
SKATS NO KRASTMALAS CELIŅA
PĀR LIELUPI.

FOTO: I. JANELIS
1975. G.

MKPZP. Arhivs
Inv. № 24310 III
6375-6

MZT-5

MZT-5

1/2



3.7.51. — 10.03

BAUSKAS RAJ., MEŽOTNES C. P.

MEŽOTNES MUIŽAS PARKS.

SKATS PAR CENTRĀLO LAUKU

NO PILS

~~FOTO~~ : I. JANELIS

1975. G.

MKPZP[illegible]rh vs
Inv. № 24310
6375-6

MKDZPP arhīvs
Inv. Nr 24310
6375-6

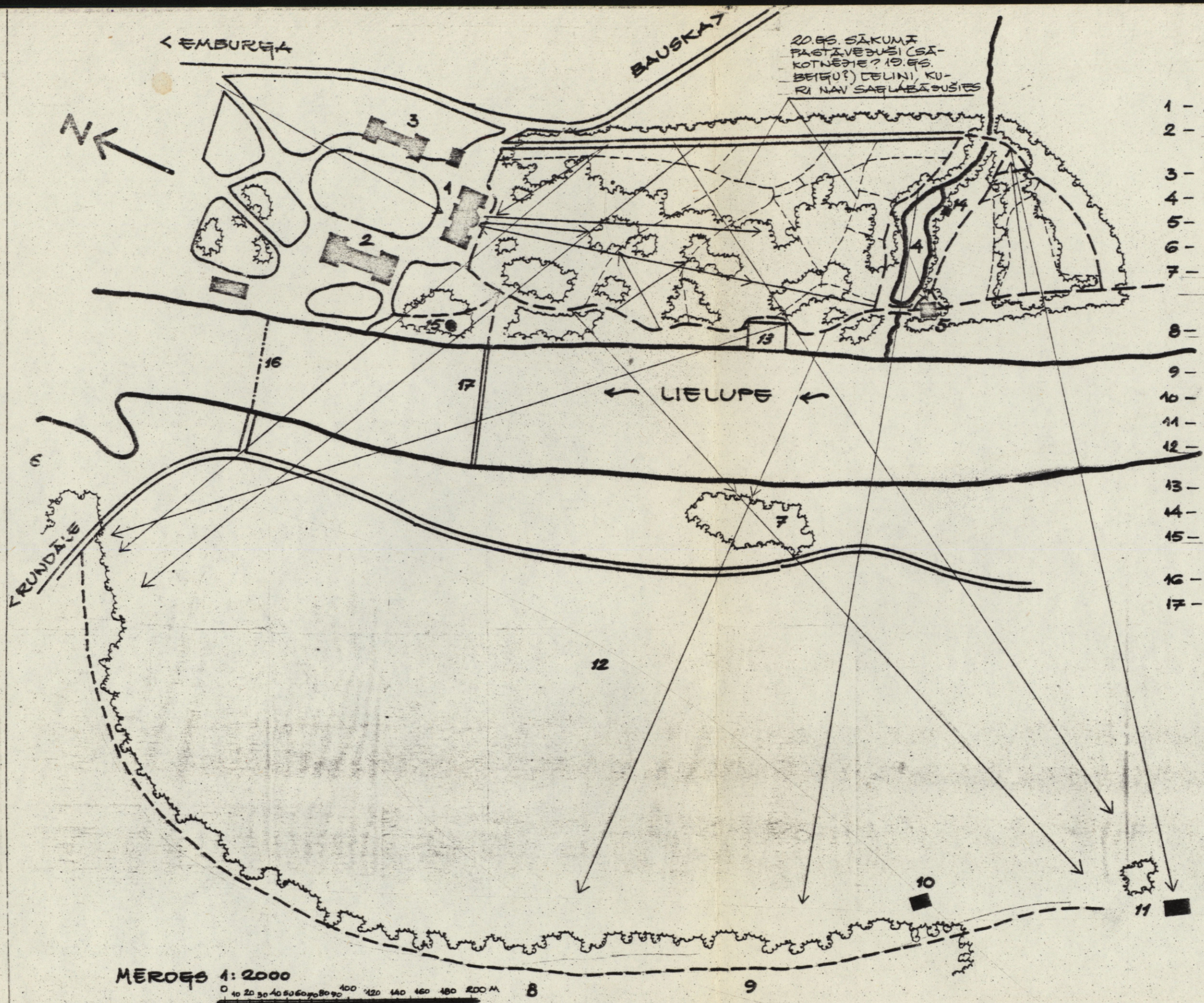

EKSPLIKĀCIJA

1 – MUIŽAS PILS; SJS ADM.
2 – BIJ. PĀRVALDNIEKA MĀJA, DZĪVOKĻI, SKOLA
3 – BIJ. STALLIS; NOLIKTAVA
4 – DĪĶIS
5 – PAVILJONS
6 – MEŽOTNES PILSKALNS
7 – MEŽOTNES SENKAPI UN LAPU KOKU GRUPA KĀ SKATU PERSP. ELEMENTS
8 – MEŽOTNES SENPILSĒTA UZ LIELUPES SENKRASTA
9 – VĪNA KALNS
10 – SARKANAIS NAMIŅŠ
11 – MAZMEŽOTNE
12 – GANĪBAS, SKATU PERSPEKTĪVU ELEMENTS
13 – ESTRĀDE
14 – BRĀĻU KAPI
15 – LIELĀ TĒVIJAS KARA NOTIKUMU PIEM. AKMENS
16 – PĀRCELTUVE
17 – KĀŠNIEKU TILTS

MEŽOTNES MUIŽAS PARKS